

Хрәсччен сәссәи

1991 сұлхи ака уйәхән 21-мөшәнче тухма тытәннә

КЁСНЕРНИКУН

МАТТУР!

Ҙамрәк, пултарулла

Кәҗал республикари чи хастар, пултарулла, вәтәр сула ситмен 994 җамрәк Чәваш Ен Пусләхән ятарла стипендине илсе тәрә. Ҙав шутра Йәпреҗ районәнчи "Трудовик" агрофирмаәра вай хуракан Яков Ерилеев та пур.

Ачаранах ёсре пиҗөхсе үснә Яков шултан вёренсе тухсан та ытти яшкёрём пек хулана тухса кайма васкаман. Механизатора вёренсе тухнә, вырәнти хуҗаләхра вай хума тытәннә. Ашшә сул-йёрне суйласа илнөскере йывәр ёҗ хәратман. Ҙемьере техникана, җөре юратни каччәна та куҗнә. "Тәван тәрәхрах лайәх, – тет вәл. – Пурте хулана тухса кайсан ялта кам юлө?"

Көске хушәрах вәл тәрәшуләхпа, ёҗе тәплә тунипе паләрнә. Аслисем каланине аса хывма тәрәшәтә. Пултарулла каччә иртнә сул районти сухаҗәсен әмәртәвәнче иккәмеш вырәна тухма пултарнә.

Хуҗаләхра сулленех вырмана хушәнәтә. Пәлтәр Яков Ерилеев "Агрос 530" комбайнпа 870 тонна "сарә ылтән" вырса җапнә.

Хәллә те кәрәк арки йәваласа ларма вәхәт сук унән. Халә ёҗәсенем вәрмантан йывәҗ турттарәҗә. Хуҗаләхра

Автор сәнуҗерчөкө

Яков Ерилеев

производство объекчәсене юсаса җәнетмелли тупәнсах тәрәтә. Хәйсем хатәрленә строительство материалә вара тәкака җакарма пуләшәтә. Яков та хушәнәтә җак ёҗә. Пушә вәхәтра җамрәксемпе спортзала җурет, әмәртүсене хушәнәтә.

– Каланине яланах итлет. Сәпайлә, маттур каччә. Техникана та юсавлә

тытәтә, ыттисене пуләшма тәрәшәтә. Ҙамрәксемшән ыра тәсләх вәл, – терәҗ хуҗаләх ертүҗәсем.

Ёҗәсене иртнә сул ЧР Ял хуҗаләх министрствин Хисәп хутне парса җысланә.

Яков җемье җавәрайман-ха. Вәл хәй пек ёҗәсене те пултарулла пикепе "җемье вучахне" җөртме ёмәтленет.

Лариса НИКИТИНА.

КУН ЙЁРКИНЧЕ

«Йәлтәр йөрә» йыхравлатә

Шәмәткан йәлтәрпе ярәнма кәмәллакансем җәршывөпөх йәлана кәнә "Раҗәй йәлтәр йөрә-2017" масәллә әмәртәва тухаҗә. Кәҗалхипе вәл XXXIV хут иртет. Унта Чәваш Ен те яланхиллех хастар хушәнәтә.

Әмәртүсене республикан мәнпур районөпе хулинче йөркеләҗә. Шупашкарта тәп старт иккәмеш сул ёнтә аэропорт җывәхәнче пусланәтә. Кунта малтанласа паләртнә тәрәх – 13 пин ытла сын йәлтәр җине тәрә. Кәҗал спорт уявне профессионалсене явәҗтарса хатәрләҗә.

Масәллә әмәртәва спортсменсемпе пәрле сывә пурнәҗ йөркине кәмәллакансем те тухма пултарәҗә. Вөсем 3 сухрамлә дистанцие парәнтараҗә. Унсәр пуҗне ертүҗәсем те хәйсен ушкәнәнче вай виҗәҗә. Профессиллә спортсменсем вара 5 тата 10 сухрам җупаҗә. җәнтәрүҗәсене, чи җамрәк тата аслә әрури йәлтәрҗәсене дипломпа, медальпе, парнепе хавхалантараҗә.

Тутарсен опычөпе паллашнә

ЧР ял хуҗаләх министрән замәстителә Владимир Доброхотов ертсе пынипе чәваш аграрийәсен делегацийә Хусанти су экстракчә хатәрлекен заводпа паллашнә.

Кунта рапс, хөвөлсәврәнәш тирпейлессипе ёҗләҗә. 2015 султа производствана җәнетнә хыҗҗән ёҗ тухаҗәләхә виҗә хут үснә. Халә 1000 000 тонна таран җөртәвара тирпейлесе 450 000 тонна тип су тата ытти продукция кәларәҗә.

Паләртмалла, Чәваш Енре пәлтәр техника культурисене 19 пин га акнә. Ку вәл – мәнпур лаптәкән 3,3 % е 2015 сулхи шайран 128,9 %. Хөвөлсәврәнәш – 6,6, рапс 2,2 пин га йышәннә.

Сәт ытларах суса илме

РФ Ял хуҗаләх министрствин тата ЧР Министрсен Кабинечә алә пусса җирөплетнә киләшүпе кәҗал сәт производствин тухаҗәләнче үҗтерме республикана федераци бюджетәнчен 90 млн та 262 пин тенкә ситмелле.

ЧР ял хуҗаләх министрән замәстителә Марина Загребәева асәннә тәрәх – хальхи вәхәтра ялта пурәнәкан граждәнсен пурәнмалли условийәсене лайәхлатма 59 млн та 283,6 пин тенкә субсиди уйәрасси пирки киләшөвө пәхса тухаҗә.

Унсәр пуҗне ял хуҗаләхәнчи ытти тытәм тата ялти пурнәҗә лайәхлатасипе җыхәннә программәсем валли уйәрмалли укҗә-тенкә сумминне те паләртнә. Ку енөпе киләшүсене пуш уйәхән 1-мөшәҗәччен алә пусса җирөплетмелле.

ПАТШАЛӘХ ПУЛӘШӘВӘ

Тухаҗәләнче үҗтерме майсем пур

"Ирөклә укҗә-тенкә пулсан хушма пуләшу чи малтанах агропромышленноҗә аталантарма кайә, җав шутра ял хуҗаләх таварә туса кәларакансене кредитпа тата субсидипе тивөҗтерме", – паләртнә РФ Правительствин Председателән замәстителә Аркадий Дворкович Сәт туса илекенсен наци союзән VIII сөздәнчә. Вәл виҗәм кун Мускавра халәх хуҗаләх ситәнөвөсен куравәнчә иртнә. Унта Раҗәй ял хуҗаләх министрә Александр Ткачев та хушәннә.

җәршывөпе илсен сәт производствин пәлтәр 2015 сулхи шайрах юлнә, 30,8 млн тоннапа танлашнә. Сутәнәкан җөртәвар виҗи ял хуҗаләх предприятийәсенче – 2, фермер хуҗаләхәсенче 6% үснә, сәвәм – 4%.

Александр Ткачев сәмахөпе сәт тухаҗәләнче үҗтерни тўрремөнех производство рентабельләнчә витәм кўрет. Тәсләхрен, кашни ёнерен султалакне 5 пин ытла кг сәт сусан тата патшаләх пуләшәвнә шута илсен унән шайә 18% ситме пултаратә. Анчәх җәршыври 42 регионра кәна пәр ёне пуҗне тивөкен вәтам сәвәм (ял хуҗаләх организацијәсенче) 5 пин ытла килогрампа танлашәтә, тепәр 20 регионра каләпәшә үҗтерме майсем пур.

Министерство ертүҗи паләртнә тәрәх – пиләк султа Раҗәй сөте ютран 5-10 %

сахалрах турттарма пултаратә. Тәллөвө патшаләх пуләшәвән программисемпе уҗә курса пурнәҗә кәртме пулатә. Сәмахран, кәҗал сәтлө выләх производствине аталантарма 26,7 млрд тенкә уйәрнә. Пәлтәр те пуләшу виҗине виҗәм сулжинчен 2 хут үҗтернә. Унсәр пуҗне сәт туса илме май паракан комплексене хута ямалли срока вәрәмлатнә (2-рен 3 сула ситернә), строительство тәкакне саплаштармалли виҗе те 20-рен 30% ситнә, выләх самәртмалли площадкәсем тунә чух – 35% сити.

Аш тата сәт туса илекен фермерсем валли грант виҗи 1,5 млн тенкәрен 3 млн таран үснә. җемье фермисем 30 млн тенкә (Чәваш Енре – 10 млн тенкә) илме пултарәҗә.

ЧР ял хуҗаләх министрә Сергей Артамонов та ёнесен продуктивләнчә үҗтерсен, сәт ытларах сусан хуҗаләхсене регион коэффициентне хушса пама ирөк пулнинне паләртатә. Вәл асәннә тәрәх – туса илнә кашни литр сәтшән кәҗал пәлтәрхинчен субсиди Раҗәй регионөсем – 37, Атәлси округә – 35, вәл шутра Чәваш Ен 33% сахалрах илөҗ. Паллах, җирөплетнә условисене пурнәҗәсәсан ял хуҗаләх предприятийәсемпе фермер хуҗаләхәсене кашни литр сәтшән 73 пус хушса парәҗә. Ку енөпе Атәлси регионөсем хушшинче Мари Эл (77 пус) тата Ки-

ров облаҗә (76 пус) хыҗҗән хальлөхе эпил виҗәҗәмеш вырәнәтә.

Ёне сөчә җөлхи җинчә төнөрен чәваш хрәсчәненчә үсәнәрана пәхса ситәнтерме, кашни гектар җәр пуҗне тивөкен пуләшу пирки те асәнмалла. Республикәри аграри ведомствин ертүҗи паләртнә тәрәх – чикә леш ёне тырә сутакан субъектсене субсиди илекенсен йышәнчән кәларнәран регионсене вәл сахалрах лекет. Тәсләхрен, эпил кашни гектаршән 148, 83 тенкә илетпәр. Пуләшу виҗипе Мордва тата Удмурт республикисем хыҗҗән каллех виҗәҗәмеш вырәнәтә тәрәтпәр. Хәшә-пәри Чәваш Енре Тутарстанпа, Пушкәртстанпа танлаштарса вөсене укҗә нумайрах уйәрассине паләртатә. Анчәх уҗә куракан ял хуҗаләх пәлтәрешлө кашни гектар пуҗне субсиди мән чухлө тивнинне уҗәмлатсан кўршөсене сахалрах парасси куранәтә.

Кәҗал сутләхә әсәтәкан җәрулми, хөвөлсәврәнәш, сахәр кәшманән лаптәкәсене субсидилемәҗә.

2017 султа 54 төрлө субсидиө пәрлөштерсе 7 кәна хәварнинне нумайшә пәлет. җакә хальчәнчи пуләшу программисен шүчә сахалланнипе җыхәнман, субсиди уйәрмалли йөркенә җәҗ улшәну кәртнә.

Чәваш Ен кәҗал федераци хыснинчән пәлтәрхинчән 31% ытларах пуләшу илө. Федерацин Атәлси округәнчә җакә – чи нумайи. Мордвана – 9, Удмуртсене – 7, Тутарстана 4% ытларах, округри ытти регион пәлтәрхинчән сахалрах лекә. Пире "пәрлөхи субсиди" шайөнчә сухалакан-акакан кашни гектар лаптәк пусе 923,28 тенкә парәҗә. Ку енөпе эпил округра – пәрремөш, Тутарстан (483,89 тенкә) иккәмеш вырәнәтә.

Ирина ПАВЛОВА.

җЫРӘНТАРУ – 2017

2017 сулән II сурринчә илсә тәмәшкән «Хыпар» Издательство сурчән кәларәмөсене пуш уйәхән 31-мөшәҗәччен җак хаксемпе җырантараҗә:

«Хыпар» – 624 тенкә (индекс П2230)

«Хыпар-әрнекун» – 286 тенкә те 92 пус (индекс П2267)

«Хрәсччен сасси» – 255 тенкә те 54 пус (индекс П2273)

ИСТОРИ АРХИВҖНЧЕН

Пурччә тимёрсә лаҗси...

Паян, космос ёмёрёнке, тимёрсә лаҗсине пёрлешүллә хуҗаләхсене йёркелес тапхәрпа җыхәннә кинофильмсенче кәна куратән. Эпә, кәҗсех җитмәл җул тултарақанскер, таван Хачәкра Ункә юханшывёнчнен инҗех мар вырнаҗнә тимёрсә лаҗсине аставатәп. Унан вучахёнче җәр кәмрәкә ялкәшса җунатчә, сүнәсрәнәна вёркәчпә сывлаш парсах тәрәтчәс. Пичә-куҗә хёрлехура тәспе витәннә арҗын хёртнә тимёр татәкне шыв чанне пәрахса сивётетчә. Хәй вара умне хулаң саппун җакнә, алшиш, хура куҗләх тәхәннә. Паллах, пире, шөвөркәсене, шала кёртместчәс.

Эпә 10-мәш класра чухне җирёме җывхаракан Трофим Бычков "С-4" комбайна вырмана епле типтерлән юсаса хатёрлени халә те куҗ умёнче. Каярахпа ячәсене улаштарнә, пёрлештерсе пысәклатнә "Знамя коммунизма", Киров ячәллә колхоз, "Ишлейский" совхоз уй-хирёнче МТС, РТС, "Сельхозтехника" тракторёсемпе автомашинисем кунён-җәрән кёрлеме пуҗларәс. Халә вәсен йёрёсем тахсанах таптанса җухалнә ёнтә, штурвалёсен умёнче ларнә җынсен ячәсене аставакансем те җукпа пёрех.

А. Михайлов журналист-таврапелүсә кәларнә "Таван яләм Хачәк, вәлах Ямпак" кёнекере җакән пек йёркесем пур: "Пахом Назарович Назаров – пирён ялти пёрремәш тимёрсә. җак әсталаха әна 1905-1907 җулсенчи революци

хыҗҗән пирён ялта хуҗләх тупнә Чулхула вырәсә Борис Добросмыслов слесарь вёрентсе хәварнә. Пахом Назарович тимёрсә ёҗне хәйён ывәлёсене Степанна Уҗәпа алла илме пулашнә. Вәрҗәччен Степанна Осип Кузнецовсем пирён тәрәхра әста тимёрсәсем пулнине паләрнәччә. Вәрҗә хыҗҗәнхи җулсенче Степан пичче тимёрсә ёҗне хәйён асла ывәлне вёрентнә. җак ёҗре Владимир Кузнецов 30 җул ытла вәй хурса ыра ята тивёсрә".

Паян механизаторсем юсав ёҗёнче җөнә йышши инструментсемпе уҗә кураҗсә пулин те тимёрсә лаҗсине кёмесәр, сәмахран, сүре шәлне те

түрлетеймәсә тата ытти те. 1987 җулта ун чухнехи Горький облаҗёнчи Вад районёнчи пёр хуҗаләха ёҗлеме кайнәччә. җавән чухне манән тимёрсә лаҗсинче сүре шәлёсене хёртсе түрлетме тиврә. Ку вәл – орден илме тивёс пулнә хуҗаләхра! Эппин, пурнәсра "кәтәк пуртә та кирлә" тени тёрёсех.

Хачәкри тимёрсә лаҗси пирки калас тәк унан никёсә те тахсанах куракпа витәннә. Ун җинчен Шупашкарти ял хуҗаләх выставкинчи экспонатсем җәс аса илтерёсәсә (сәнүкерчәкре).

Александр МОКИН.
Шупашкар районё.

АСӘРХАНӘР!

Пахаләхә тивёҗтерет-ши?

Пахчаҗән каллех канлех пётрә – калча валли вәрләх туянмалла. Сентре җинчи хутаҗсем куҗа илёртёсәсә, суйла кәна темелле. Анчах вәрләх пахаләхә тивёҗтерет-ши? Раҗсей ял хуҗаләх надзорён специалисчәсем вәрләх туяннә чухне тимлә пулма сёнеҗсә. Сәлтавсәр мар.

Кәҗал җулталәк пуҗламәшёнчех Шупашкарти пахчаҗимёс культурисен вәрләхне йёркене пәсса сутнәшән административлә явап пуҗарма тивнә. РФ "Вәрләх ёҗә җинчен" саккунёпе килёшүллән (1997 җулхи 149-мәш саккунён 30 статии) патшаләх селекци җитёнёвёсен реестрне кёртнә ял хуҗаләх үсентәранёсен вәрләхне кәна сутма юрать. Тёрёслев вәхәтёнче суту-илүре реестра кёртмен вётә җарәкән (редис) – "скороспелка нежная", "алекс", йүс кәшманән – "мурзилка", җарәкән "дедка" сорчёсене тупса паләртнә. Валентина Никитина асла инспектор каланә тәрах – кунашкәл йёркесёрлөхе Канаш, Патәрел тата ытти райони суту-илү вырәнёсенче асәрханә. Кун пек тәсләх Шупашкарта уйрамах нумай. Республикан тәп хулинче хутаҗри вәрләха ытлапах сутасәсә. Пёр усламсә вара реестра кёртмен, карантин сертификатне илмен (РФ террито-

рийёнче суту-илү тума ирәк паракан, чир җуккине җирёплетекен документ) тавара ярантарнә.

Суту-илүре патшаләх реестрне кёртмен тата сортләхне, шәтасләхне паләртмен вәрләха час-часах асәрхама пулать. Чәваш Республикинче 2016 җулта ку енёпе 74 тёрёслев ирттернә, саккуна пәсна 61 тәсләх тупса паләртнә. җав шутра 55-ёшә вәрләх сутнипе җыхәннә. 2015 җулта инспекторсем тёрёслеве 183 хут тухнә. Йёркене пәхәнман 146 тәсләхе тәрә шыв җине кәларнә.

2920,8 тонна ял хуҗаләх культурисен вәрләхне тёрёсленә, йёркене пәснашән 54 протокол җырма, 55 йышәну кәларма тивнә.

Хәш-пёр чухне документра кәтартни те түрре килмест иккен. Хут җине җыринне җирёплетме лабораториере 155 проба тәпченә хыҗҗән (пурә 523,2 тонна) 35,6 тонни тасаләхпа тата шәтасләхпа тивёҗтермен.

Вәрләх туяннасси – яваплә ёҗ. Пахаләхсәрри лексен тухәҗсәр

юлма пулать. Специалистсем әна ятарлә лавкәсенче илме сёнеҗсә. Сутуҗән кашни парти тёләшпе ятарлә сертификат пулмалла. Вәл – тавар хәрүшсәрләхән, пахаләхән гаранчә. Унта культура ячә, сорчә, парти номерә тата ытти информация пур. җакна ан манәр: сертификатра тата вәрләх пакетёнче кәтартнисем пёр пек пулмалла. Вәрләх хутаҗсәсем җинче хатёрлесе кәларакана, унан адресне, телефонне, культура, сорт ячәсене, стандарт паллине (ТУ), парти номерне, йывәрәшне (грамм) е шутне, уҗә курма юрәхлә вәхәтне кәтартмалла.

Сортсене патшаләх реестрөнче регистрацилениле кәсәкләнәр. Интернетри адресә – www.qossort.com. җавән пекех фитосанитари документчәсем пуррине те ыйтәр.

Надежда ВАСИЛЬЕВА,
Раҗсей ял хуҗаләх надзорён
Чәваш Енри тата Чёмпёр
облаҗёнчи управленийён
специалисчә.

КЁСКЕН

Асла поэта
пуҗ тайса

К.В. Иванов ячәллә Чәваш патшаләх академи драма театрөнче Чәваш халәх поэчә Петёр Хусанкай җуралнәранпа 110 җул җиттине халалласа савәнәслә мероприяти иртрә. Унта Чәваш Ен Пуҗләхә Михаил Игнатёв та хутшәнчә. Вәл паләртнә тәрәх – Петр Петрович таван халәхшән чуна парса тәрәшнә, җавәнпа унан пултарулахә халә те манәҗсмасть.

Юбилей уявне Петёр Хусанкай җемийи – СССР халәх артистки Вера Кузьмина тата ывәлә, филологи наукисен кандидатчә, литература критикә Атнер Хусанкай – хутшәнни пушшех те пуянлатрә. Тухса каласакан ытти җынсем Петёр Хусанкай Раҗсейре те, чикә леш ёнче те чәваш культурин представителә, публицист тата куҗаруҗә пек пёлнине паләртрәс. Шәпах вәл А. Пушкинпа Ш. Руставели, Т.Шевченкапа У. Шекспир произведенийёсене чәвашла куҗарнә.

Профессор ёҗә
лайәххисен шутёнче

Омскри П.А. Столыпин ячәллә патшаләх аграри университетчә иртнә җул вёҗёнче халәхсем хушшинчи чи лайәх вёренү тата наука изданине паләртас тёләшпе конкурс ирттернә.

"Ветеринари наукисемпе чи лайәх вёренү изданийё" номинацире Чәваш патшаләх ял хуҗаләх академийён профессорә, биологи наукисен докторә Геннадий Ларионов II степеньлә диплома тивёснә. Вәл "Ветеринарипе санитарии экспертизи. Сёт тата сёт продукчәсем" пособие хатёрлесе паләрнә. Кёнеке академирех пичетрен тухнә.

Пылсәр
пурәнасшән мар

Муркаш районёнче хурт-хәмәр ёрчетессипе 3 ял хуҗаләх предприятиё ("Герой", Ильич тата Мичурин ячәллә хуҗаләхсем) ёҗлет. Вёсенче мёнпурә 180 вёлле шутланать. Унсәр пуҗне 53-шә – хресчен (фермер) хуҗаләхёсенче. Уйрәм җынсем 2100 вёлле тытаҗсә.

Пёлтәр ял хуҗаләх предприятийёсем – 2 пин, фермерсем 500 кг ытла пыл туса илнә. Кәҗалхи сивә хёл пыл хурчёсене мёнле витём күни тата хурт-хәмәр ёҗне аталантарссипе җыхәннә ытти ыйтава Муркашсем ятарлә семинар-канашлурә сүтсе явнә.

Сёнә цех уҗәлмалла

Чәваш Республикинчи потребитель обществисен ертүҗи Валерий Павлов паләртнә тәрәх – юлашки 5 җулта җак тытам аталанәва 1 млрд та 400 млн тенкә инвестици хывнә, 140 сөнә объект хута янә. Унсәр пуҗне тёрлә бюджета 700 млн тенкә налук түленә. Халхы вәхәтра Комсомольски районёнче улма-җырла сёткенә хатёрлесе кәлармашкән производствәна сёнетёсәсә. Ку цех кәҗалхи җурла уйәхёнче уҗәлмалла.

Чәваш Ен Пуҗләхә Михаил Игнатёв Чәвашпотребсоюз ёҗне ырланә, тепёр тёллев те лартнә: малашне продукцире Раҗсей шайне тухмалла, әна пысәк лавка тытамёсенче сутма тытәнмалла.

Инҗет Хёвелтухәҗ
сёрә илёртсен

Кәҗалхи нарәс уйәхён 1-мёшёнчен пуҗласа федерацин Инҗет Хёвелтухәҗёнчи округра җәр лаптәкне түлевсёр илме заявлени пама юрать. Ку ёҗе Раҗсейре пурәнәкан кирек хәш җын та, җав шутра чәваш та хутшәнма пултарать. Пирён республикәра Инҗет Хёвелтухәҗёнчи пёр гектар сёрә илме кәмәл тавакансенчен заявленисене Кадастр палатинче (вәл Росреестран Чәваш Республикинчи управленийён тәп аппаратчә шутланать) тата нумай функциллә центрсөнче йышәнаҗсә. Кунта заявлени җырма, кирлә документ хатёрлеме пулашаҗсә тата суйласа илнә лаптәк карта җинче кәтартаҗсә. җын хәй тёллән ятарлә сайт (надальнийвосток.рф) урлә та заявлени тәрәтма пултарать.

Инҗет Хёвелтухәҗёнчи 1 гектар сёрә 5 җулләха парасәсә, ун хыҗҗән әна тара е түлевсёр харпәрләха илме пулать. Анчах сёрә "ёҗлеттермелле".

Халхы вәхәт тёлне 4 пин лаптәкпа уҗә кураҗсә те ёнтә.

ХИСЕП

Йышпа ёслеме, канма аван

Наталья Владимировна Алексей Николаевич Чумеринсем иккешӗ те Сӗмӗрле районӗнчи Хутар салинчи чиркӳре тӑрӑшаҫӗ. Кил хуҫи чылай сул – пачӑшкӑра (протоиерей санне илнӗ), мӑшӑрӗ те тӗн суртӗнчи ёҫсенче пулӑшса пырат. Вӗсем 11 ача пӑхса ҫитӗнтерӗҫӗ. Семье ашшӗпе амӑшӗ ачисене пур енлӗн ыра тӗслӗх кӑтартнӑран, тивӗслӗ воспитани панӑран РФ Президенчӗн Указӗпе Чумеринсене тата Муркаш районӗнчи Нина Геннадьевна Юрий Игнатьевич Яковлевсене "Ашшӗ-амӑшӗн мухтавӗ" орденпа наградӑланӑ.

Чумеринсен аслӑ ачисем вӑтам школ хыҫҫӑн ашшӗ-амӑшӗн сӑлӗпе кайнӑ. Мария – Чулхула облаҫӗнчи Выксӑри тӗн училищинче, Дмитрий Ярославль облаҫӗнчи Троица Сергиев манастир сӑмӗнчи Сергей Радонежский ячӗллӗ гимназиере пӗлӱ пухать. Владимир – Хусан патшалӑх университетӗн 3 курс студентӗ. Екатерина кӑҫал Сӗмӗрлери 1-мӗш школа пӗтерет. Хулари 2-мӗш школта Петр, Серафима, Антоний, Иулиания, Сергей тата Иван вӑтам пӗлӱ илӗҫӗ. Кӗҫӗнни Алексей "Аленушка" ача садне сурет.

Чумеринсен семий

Ашшӗпе амӑшӗ чиркӳ ҫыннисем пулнӑран вӗсене тӗн йӑлисемпе кӑна туслӑ тееймӗн. Ҫапла, кӗҫӗннисем чиркӳ сӑмӗнчи вырсарни школӗнче Турӑ вӗрентӗвне ӑса хываҫҫӗ-ха. Анчах унсӑр пуҫне хӗрачасем сӗлеме, тӗрлеме вӗренӗҫӗ. Арсын ачасем вара авиамоделизмпа кӑсӑкланаҫҫӗ. Чи пӗчӗккисем ансат япаласем, теттесем ӑсталасҫӗ. Ёҫе хӑнӑхса ӱсни малашнехи пурнӑҫра ниӑхӑн та ытлашши мар.

Унсӑр пуҫне вӗсене кӗвӗ-сӗмӗ те илӗртет. Пӗри пианина килӗштернӗ, тепри аккордеона кӑмӑллана, ыттисем гитарапа туслашнӑ. Ҫавӑнпа Чумеринсен семье ансамбльне ӑмсанмалла.

Ачасем школта та аван ӗлкӗрсе пыраҫҫӗ, туслӑ, ёҫчен, пӗр-пӗрне пулӑшаҫҫӗ, уйрамах аслисем – кӗҫӗннисене.

Муркаш районӗнчи Иштерек ялӗн-

чи Яковлевсем – ял хуҫалӑх ҫыннисем, сӗр ёҫченӗсем. Вӗсем 7 ачапа 2 мӑнукне воспитани параҫҫӗ. Юрий Игнатьевич чылай сул хуҫалӑхра комбайнера пулӑшакан пулса, трактористра вӑй хунӑ. Каярах йывӑҫпа ёҫлен станочник ӑсталӑхне алла илнӗ. Хальхи вӑхӑтра килти хушма хуҫалӑхра выльӑх ӗрчетет. Нина Геннадьевна та пурнӑҫ сӑлне колхозникран пуҫланӑ, ун хыҫҫӑн бухгалтер ҫитнӗ. Халӗ больницӑра санитаркӑра тӑрӑшать.

Яковлевсен аслӑ ачисем профессий илнӗ хыҫҫӑн тӗрлӗ сӗрте вӑй хураҫҫӗ. Игнатий семий ашшӗпе амӑшне икӗ мӑнук парнеленӗ. Техникумпа колледжра пӗлӱ илекен те пур. Кӗҫӗнни 8-мӗш класра вӗренет. Пурте ёҫчен, явлӑлӑ тата спорт мероприятийӗсене кӑмӑллаҫҫӗ. Тӗслӗхрен, ашшӗ ывӑлӗпе Олегпа хоккейла выльӑҫипе Муркаш районӗн командинче тӑрат. Семье футбол вӑййине те юратать.

"Пирӗншӗн атте-анне килӗ паха. Кунта яланах ӑнланаҫҫӗ. Вӗсене пуриншӗн те тав", – теҫҫӗ кӗҫӗн Яковлевсем.

Ирина ПАВЛОВА.

ЫРА ТӢСЛӢХ

Тӑрӑшуллисем спортра та малта

Хӑйсене, унсӑр пуҫне вӑйсӑррисене хӑтӗлеме пултарни пурнӑҫра яланах кирлине палӑртаҫҫӗ Елчӗк районӗнчи Кармал ялӗн ҫыннисем. "Апла сирӗн ялта асӑрханса суремелле, ытлашши тавлашакана алӑ вӑйӗпе те парӑнтарӗҫ", – шӑтлеме пӑхрам вӗсемпе. "Ҫук, хӑйсене кӑрентермесен тӗкӗнмесӗ", – ӑшӑ кулӑпа сӗмҫен хуравларӗ Елена Николаевна Лапшина.

Ҫак семье элӗ ӑнсӑртран лекмерӗм. Лапшинсен пилӗк ачи те ирӗклӗ майпа кӗрешет: пӗрисем – хӑйсен ӱт-пӱне сирӗплетме, теприсем ку енӗпе профессилик спортра ҫитӗнӑ тӑвасшӑн. Хальӗхе икӗ ывӑлӗпе икӗ хӗрӗн тӗрлӗ ӑмӑртура сӗнсе илнӗ медальсемпе кубоксен шучӗ 60-ран та иртет. Кӗҫӗнни Сашук 2 сул та 4 уйӑхра кӑна-ха, анчах патвар кӗлеткипе чылай аслӑрах курӑнать. "Сураласса та 4,5 кг ытла виҫе суралнӑ", – палӑртӗ ашшӗ. Пӗчӗкскер пулин те кӗрешӑ майӗсене вӗренсе ӱсет иккен. Аппӑшӗ-пичӗшӗпе кавир ҫине тухса ӑсталӑхне кӑтартать. Ют ҫын умӗнче кӑна вӑтанать. Тен, вӑл та Настя аппӑшӗ пек чемпион пулма тӗллӗ лартӗ.

Лапшинсен аслӑ хӗрӗ Чӑваш патшалӑх педагогика университетӗнче пӗлӱ илет. Ун хыҫҫӑнхи Коля, вӑтам школ пӗтерӗскер, сӑра кайма хатӗрленет. Унчен

вара ӑна ялта нумаях пулмасть усӑлнӑ спорт залӗнче занятисем ирттерме шаннӑ. Мӗн пӗчӗкрен физкультурӑпа туслӑ пулнӑран ӗнерхи школ ачи кӑҫсерен зала пуҫтарӑнакан сӑмраксене – кӗрешме, ваттисене тренажерсемпе усӑ курма вӗрентет. Спортпа туслӑ пулма хӑйсене ҫакнашкӑл услови туса панӑшӑн Кармалсем ентешне Юрий Лапшина тав тӑваҫҫӗ. Ара, ял ҫыннин ӑста канмалла? Культура сурчӗ сук. Хальчен сӑмраксем Ҫирӗклӗ Шахаль школӗнчи спорт залне суренӗ. Юрий Михайлович Лапшин ялти пушӑ ларнӑ лавкка суртне туяннӑ, сӗнетнӗ, тренажерсем вырнаҫтарнӑ. Николай Лапшин асӑннӑ тӑрӑх – халӗ кунта кӑҫхине 6 сехет тӗлне 30 яхӑн ҫын пуҫтарӑнать. Уйрамах хӗрарӑмсем йышлӑ.

Лапшинсен тепӗр хӗрӗ 9-мӗш класра вӗренет. Унран кӗҫӗнрехи Настя – 8-мӗшӗнче. Анчах ялти школта мар, Шу-

пашкарти Олимп резервӗсен училищинче. Семье медалӗсенчен ытларахшӗ унӑн.

"Султалӑк ытла вӑл тӑван килтен инҫетре пурӑнать. Малтанах сӗнӗ сӗре хӑнӑхма йывӑррине асӑнатчӗ. Халӗ шарламасть", – тет амӑшӗ. Йышлӑ семье ирӗклӗ майпа кӗрешес туртӑм ачасене пӗр-пӗринчен куҫса пынӑ. Акӑ Настяна та пичӗшӗ кавир ҫинчи кӗрешӗве курма илсе тухнӑ, кайран ансат мелсемпе паллаштарнӑ. Хӗрачана ҫакӑ кӑсӑклантарнӑ. Район ӑмӑртӑвӗсенче унпа кӗрешкен хӗрачасем пулманран вӑл арҫын ачасемпе вӑй виҫнӗ. Пӗлтӗр кӑна ҫапла тума пӑрахтарнӑ. Пӗчӗк, хыткан хӗрача федерацин Атӑлҫи округӗнчи ӑмӑртусенче те призерсен йышне лекнӗ. Раҫсей шайӗнче те сӗнтернӗ. Тӗслӗхрен, Брянскра. Ҫитес пуш уйӑхӗнче Сахалина кайма хатӗрленет. "Сывлӑхӗ кӑна пултӑрччӗ. Тен, тӗнче шайне те тухӗ", – теҫҫӗ ашшӗпе амӑшӗ.

Ирӗклӗ майпа кӗрешесси Олимп вӑййисен программиче те пурине шута илсен Настяӑн малашлӑхӗ чӑннипех пысӑк. Вӑл хреснашшӗ Александр Юрьевич Лапшин пек Раҫсей спорчӗн мастерӗ пуласшӑн.

Сӑмах май, хӗрача 14 сул тултарман-ха, анчах спорт мастерӗн кандидачӗн нормативне пурнӑҫланӑ.

Сӗт укҫи – хушма шалу

Нумай ачаллӑ семье кермен пек хӑтлӑ суртра пурӑнмасть. Кун пирки ыйтсан кил хуҫи хӗрарӑмӗ пурӑнмалли лаптӑк ытлашшипех пулнӑран патшалӑх пулӑшӑвне (сӗнӗ сурта) тивӗҫейменнине пӗлтерчӗ. Хальхи йывӑҫ пурте вӗсем мӑшӑрӗпе пӗрле туяннӑ. Унсӑр пуҫне семьен тата тепӗр сурт пур-мӗн. Ҫапах та Лапшинсем патшалӑхран пач пулӑшу илмен тееймӗн. 2009

Кубокпа та, медальпе те пуян

султа яла социаллӑ аталантармалли программӑпа усӑ курнӑ. Тавӑрса памалла мар субсидие витесем тунӑ. Унсӑр пуҫне нумай ачаллӑ семьене саккунпа килӗшӱллӗн 60 сотӑй сӗр уйӑрса панӑ. Унпа выльӑх апаӗ хатӗрлеме усӑ курасшӑн. Ара, ялта выльӑх усрамасӑр пурнӑҫа сыпӑнтарма йывӑр. Надежда Николаевна малтан Таяпа Энтри школӗнче ачасене физкультура вӗрентнӗ. Инҫете суреме кӑткӑсран кайран ытти тытӑмра тӑрӑшнӑ, ёҫ тиркемен. Мӑшӑрӗ вырӑнти "Эмметево" хуҫалӑхра вӑй хурать. Семьешӗн сӑвакан икӗ ӗне усрани, вӑкартына ӱстерни, хур-кавакал, кролик ӗрчетни ытлашши мар. Чӑваш ачи ял апатне ҫисех спортсмен пулса ҫитӗнет.

"Ҫамрӑк чух хам та самбо енӗпе кӑсӑкланнӑ. Ун чухне ирӗклӗ майпа кӗрешесси пулман. Анчах килте нумай ёҫлеме, уйра атте-аннене пулӑшма тивнӗрен малалла каяман", – палӑртать Олег Николаевич. Ҫавна шута илсе-ши Лапшинсем ачисене ёҫ тесе тренировкӑсенчен хӑвармаҫҫӗ. Ӑмӑртусене яма та саппасра укҫа тытма тӑрӑшаҫҫӗ. Ачасене асламӑшӗ те май ҫитнӗ таран пулӑшать. "Ӑлӗк колхозра кашнине пӗрер гектар пай уйӑрса панӑ, унта пайтах тар тӑкмалла пулнӑ. Халӗ килти 20 сотӑй сӗре сӑмкурӑкран хамӑр та тасатма пултаратпӑр. Унӑнах ачасене спортран хӑварас килмест. Пушӑ вӑхӑтра вӗсем те алӑ усса лармаҫҫӗ", – хӑйӗн шухӑшне палӑртӗ амӑшӗ.

Ирина НИКИТИНА.

ХҰТЛӒХ

ЙӒрке
улшӑнӑ

? **Дача суртне деклараци тӑрӑх регистрациле пултаратӑп-и?**

Владимир МЕШКОВ.
Сӑрпӑ районӑ.

2017 сӑлхи кӑрлач уйӑхӑнчен пусласа дача е сад участкаӑнче ырнасна хуралтӑсен харпӑрса правине техпланпа кӑна регистрациле пулать. Малтан сӑкна харпӑрлах хуґи сырсӑ хатӑрленӑ деклараци тӑрӑх тунӑ.

Халӑ объект сӑнчен пӑлтерекен деклараци ыраӑнне садри суртӑн техника планӑ кирлӑ. Ӑна кадастр инженерне хатӑрлеме ытмалла. Вӑл хуралтӑна пур енчен те виґнӑ, сӑр лаптӑкӑпе сыхӑнтарса тӑрӑс координатсем палӑртнӑ хыґсаӑн техплан тӑвать.

Кадастр инженерне шыранӑ чух сӑкна асра тытмалла: 2016 сӑлхи раштав уйӑхӑн 1-мӑшӑнчен пусласа мӑнпур кадастр инженерӑ хӑй тӑллен ӑслекен (само-регулируемый) организацисенче тӑмалла. Унашкаллисем вӑсен ӑсне тӑрӑслесе тӑраґсӑ.

Чӑваш Республикинче хальхи вӑхӑтра тӑрӑшӑкан кадастр инженерӑсем сӑнчен интернетра тата Росреестр порталӑнче пӑлме пулать.

Куґсарсан
лайӑх-ши?

? Юлашки вӑхӑтра банксенче, страхлав компанийӑсенче тата ытти ыраӑнта манӑн пуґтарӑнса пыракан пенсисе патшалӑхӑн мар пенси фончӑсене куґсарма сӑнеґсӑ. Тепӑр чух киле те пыраґсӑ. Пенсисе хӑйсен фондне куґсармаса патшалӑх укґана туртса илсе унпа пенсионерсене тӑлеме уґӑ курать теґсӑ. Чӑнахӑ сӑпла-и? Патшалӑхӑн пенси фондӑнчен укґана уйраӑ фонда куґсармала-и?

Мария ДАНИЛОВА.
Пӑрӑчкав районӑ.

Сирӑн пуґтарӑнса пыракан пенсисе патшалӑх туртса илмест, унпа хальхи пенсионерсене пенсисе тӑлеме уґӑ курмаґ. Укґана патшалӑхӑн мар пенси фончӑсене куґсарма никам та ирӑкӑслест. Ӑста упрӑнине (патшалӑхӑн е патшалӑхӑн мар пенси фончӑсенче) пӑхмасӑр вӑсене инвестицисеґсӑ, тивӑслӑ канӑва тухсан тӑлеме тытӑнаґсӑ.

Пуґтарӑнӑкан пенсисе патшалӑх е уйраӑ компанисене шанса парасси пирки кашни сӑн хӑй йышӑну тӑвать.

Енчен те эсир укґана патшалӑхӑн мар пенси фондне куґсарас тесен ӑна яваплӑхпа суйласа илмелле, ытахальтен алӑ пусмалла мар. Сӑкна та асра тытмалла: пенси фондне 5 сӑлта пӑр хутчен ытла улӑштарсан сирӑн укґа унта инвестици тупӑшне шута илмесӑр куґать. Ку сирӑншӑн тӑкаклӑ.

ПАХЧАґА

Вӑраӑм калча

1 Чӑрече ани сӑнчи калча шӑтса тухсан сӑтӑ ситменнипе, ӑшӑпа час-час хыґтенсе вӑрамланать. Кун пеккине куґарса лартма та кансӑр. Вӑл ытлашши ситӑнесрен сахалрах шӑвармалла, пӑлӑмри сывлаш температури 18-19 градус ӑшӑран пыґӑк пулмалла мар.

2 Енчен калча вӑрамлансан азотпа апатлантарма чарӑнмалла, фосфор хушмалла.

3 Ӑна сайралатнӑ хыґсаӑн икӑ-виґӑ эрнерен савӑтри ӑсентӑран пӑрпӑринпе ӑмӑртмалла сӑтӑ еннелле туртӑнма пуґлаґсӑ. Каллех тӑсӑласран тата тунине сирӑплетме пахчаґасем пӑрпӑрне пӑрӑнекен сӑлґасене касӑґсӑ. Кун пек тусан сӑтӑ лайӑх ӑкет. Сӑлти папкисене вара тӑкӑнмеґсӑ.

ӑсентӑран ситӑнме чарӑнать, тунисирӑпланме тытӑнать.

4 ӑсентӑран вӑрамланасран малашне сӑпла асӑрханмалла:

♦ 7-10 кунран, сӑнӑ сӑлґасем тухса пӑрпӑрне хуплама тытӑнсан, вӑсене чӑпӑтсе илмелле. Вӑхӑт иртнӑ май сӑкна каллех тумалла;

♦ ӑсентӑрана пыґӑкрах савӑта куґарса лартмалла. Куґарнӑ чухне калча хушшине ыраӑн ытларах хӑвармалла. Кун пек тусан сывлаш куґасси, сӑтӑ ӑкессе лайӑхланать;

♦ калчана сивве хӑнӑхтарни те аван. Темиґе сехетлӑхе ӑна картишне е балкон сине илсе тухмалла. Майӑпен сӑк вӑхӑта ӑстерсех пымалла. Парнике куґарсан та кун пирки манмалла мар, уґӑлтармалла.

Каланхоэ (каланхоэ Дегремона) юнашар тӑракан ӑсентӑрансене ытлашши ӑсме памаґ. Сӑлелле тӑсӑлма пуґланӑ калчапа юнашар каланхоэ ырнаґтарсан вӑл майӑпен ситӑнме тытӑнӑ е пӑч чарӑнӑ.

Ир пулакан сӑрулми

Сӑрулми ир пулса ситме пуш уйӑхӑн пуґламӑшӑнче вӑрлӑха нӑрӑ йывӑґ кӑрпине хумалла. Сурмаран касни те каять. Кун пек чухне ӑна кӑлпе сӑрмелле, талӑк типӑтмелле. Еґӑе йывӑґ кӑрпине 5-10 см хулӑнӑш сармалла. Ун сине вӑрлӑх хумалла, сивелтен 5 см хулӑнӑш йывӑґ кӑрпине хупламалла. Сывлаш температури 12-14 градус ӑшӑ тата нӑрӑк сителӑклӑ пулсан 14 кунран сӑрулми тымар ярать, хунавӑ палӑрат. Ӑна ака уйӑхӑн пуґламӑшӑнче кӑпӑшка тӑпра тултарнӑ еґӑе куґармалла. Хунавне кӑштах ырттарса лартмалла, пӑрпӑрин хушши 5-10 см пулмалла. Сивелтен 10 см хулӑнӑш тӑпрапа витмелле. Еґӑе сӑтӑ лайӑх ӑккен ыраӑна ырнаґтармалла, эрнере икӑ хут ӑшӑ шывпа шӑвармалла. Сӑ уйӑхӑн пуґламӑшӑнче пахчана куґармалла. Унчен 10 кун маларах еґӑе парнике кӑларса лартмалла.

СЫВЛАХ

Суханпа ыхра та сиплесӑ

Сахӑр чирӑнчен сичӑ кураӑк хутӑшӑ аван пулӑшӑть. 20 г хура сырла сӑлґи, 20 г шалча пӑрґин хуппине, 10 г манґчжур арӑлийӑн тымарне, 15 г чӑрӑштӑрри, 15 г шӑлан сырли, 10 г сар сип ути, 10 г салтак тӑмин чечекне илмелле. Пурне те пӑрле хутӑштармалла, 10 г хутӑша 2 стакан вӑри шыва ямалла. Эмаль савӑтра 15 минут ӑшӑтмалла (шыв мунчинче), 40-50 минут сивӑтмелле, сӑрӑхтармалла.

Кунне 70-шер мл апат умӑн сур сехет маларах виґӑ хутчен ӑсмелле. 30 кун сипленнӑ хыґсаӑн икӑ эрне канмалла. Сӑлталӑкра сӑкнашкал курса 3-4 хут

йӑркелемелле.

Кураӑксен хутӑшӑ организм сирӑплетет, юнри сахӑр шайне чакарать, пӑвер ӑсне лайӑхлатать.

Диабетпа чирлисемшӑн ыхра та усӑллӑ. Вӑл юн пусӑмне тата холестерин виґине чакарать.

Гинґко экстракчӑ капиллярсем патне юна хӑвӑртрах илсе ситерет, пуґ миминчи чи пӑчӑк юн тымарӑсене те пулӑшӑть.

Сухан юнри сахӑр шайне пӑчӑклетет. Вӑл чӑре тытӑмне ыра витӑм кӑрет.

Пыршӑлӑха пулӑшӑть

Дисбактериоз пыршӑлӑхри сиенлӑ тата усӑллӑ микрофлора шайлашӑвӑ пӑсӑлнине сыхӑнӑ. Савӑнпа организм апата йӑркеллӑ шӑрантараймаґ, сӑва, белока, углевода ирӑлтереймест. Кун пек чух апат пыршӑлӑхрах сӑрет, юна лексе организма наркӑмӑшлантарать.

Пыршӑлӑхри микрофлора маринадланӑ хӑрлӑ кӑшман йӑркене кӑртме май па-

рать. Кӑшмана сумалла, пӑсӑрмелле, хуппинчен тасатмалла та пыґӑк мар касӑксемпе турамалла. Ун хыґсаӑн банкӑна тултармалла, сивӑтнӑ маринад ямалла. Виткӑґе хупса сӑлхӑн ыраӑнта упрӑмалла. Маринад хатӑрлемешкӑн 1 кг кӑшман валли 1 л шыв, 2 стакан панулми укґусӑ, 1 чей кашӑкӑ тӑвар, 0,5 апат кашӑкӑ сахӑр, пӑрчӑллӑ 10 пӑрӑґ, 6 гвоздика, 2 лавр сӑлґи кирлӑ.

Шӑл тасатма

• Пародонтитпа чирлӑ шӑла тӑварпа е ӑна духовкӑра хура тӑс сӑпиччен ӑшаланӑ сӑмарта хуппипе хутӑштарса та тасатӑґсӑ. Унсӑр пуґне вӑтӑ авӑртнӑ (хӑйӑр хутӑшӑ пулмалла мар) сӑллӑ тӑмпа та усӑ кураґсӑ, анчах протеза унпа тасатма юрамаґ. Шӑл тасатмалли сӑнӑха (порошок) аир тымарӑн сӑнӑхӑне хутӑштарни те аван. Тепӑр чух лимон сӑткенне те хушаґсӑ.

• Халӑх сиплевґисем шӑл тунине тӑвар хушнӑ пылла (1:2 е 1:4 пайпа) сӑтӑрма сӑнеґсӑ. Шал енчен лимон хуппипе, ыхрапа та сӑтӑраґсӑ.

• Шӑл тунисе юнлансан сӑвара салтак тӑмин, хаяр утин (шалфей), сурла кураӑкӑн (календула) шӑвекӑпе чӑхемелле. Прополис экстрактне шывпа хутӑштарса (1 стакан шыва 20 тумлам), 1 чей кашӑкӑ юман хуппипе сӑка чечекӑнчен вӑретнӑ шӑвекӑ (2:1 пайпа) те 1 стакан шывпа хутӑштарса усӑ кураґсӑ.

Хаяр ути

Пӑчӑк
вӑрттӑнлӑхсем

• **Им-сӑм.** Купӑста, кӑшман, томат вӑрлӑхӑсене акас умӑн водород перекиґенче те им-сӑмлама пулать. Вӑсене 10 процентлӑ шӑвекре 20 минут тытмалла. Вӑрлӑхпа шӑвек пӑр пек виґе (1:1) пулмалла. Унтан вӑрлӑха юкса тӑракан шывра сӑмалла, типӑтмелле. Савӑн пекех ӑна 4 процентлӑ водород перекиґенче 12 сехет ислетмелле. Томатпа кӑшмана – 24 сехет. Сӑкӑ пахчаґимӑґри нитрат шайне чакарать.

• **Купӑста валли йод.** 1 витре шыва 40 тумлам йод тумлатмалла. Купӑста пуґӑ савӑнма тытӑнсан кашнине 1-ер л сӑк шӑвекпе шӑвармалла.

• **Сухан валли чей.** Уґӑ курнӑ чей хутаґне типӑтмелле, ака-суха валли упрӑмалла. Лартнӑ чухне суханпа пӑрле шӑтӑка хурсан вӑрлӑх чирлест.

• **Сӑпре.** 10 л шывра 100 г сӑпре ирӑлттермелле, ӑсентӑрана шӑвармалла, сав шутра пӑлӑмри чечексене те.

• **Банан удобренийӑ.** Банан хуппине шыва ямалла (сӑмахран, 3 л банкӑна), сивеле хӑмпӑсем тухма тытӑнсан ӑсентӑрана шӑвармалла.

• **Ыхра.** Унран хатӑрленӑ шӑвек ӑсентӑран иммунитетне сирӑплетет. 1 л шыва 4-5 шӑл ыхра ямалла, 20 минут тӑрӑлтармалла. 1 л шыва 1 апат кашӑкӑ шӑвек хушмалла. Кирек мӑнле ӑсентӑрана шӑварма юрать.

• **Тӑвар шывӑ.** Кӑшман сӑлґи хӑрелни тӑпрара натри ситменнине пӑлтерет. 10 л шывра 1 стакан шултра тӑвар ирӑлттермелле. Сӑкӑ тӑпра на "тӑварлатма" сителӑклех.

Пӑлни
пӑсмаґ

• 50 сӑлтан аслӑрах арґынсене ар шӑвеклӑх парӑн аденеми (аденома предстательной железы) аптӑратма пулӑшӑть. Халӑхра ӑна клизма, сурта лартса сипленисӑр пуґне кунне йӑтӑн вӑррин сӑвне 2 чей кашӑкӑ ӑсме сӑнеґсӑ.

• Чӑрӑ сухан та усӑллӑ.

• Ирхине тата касӑхине 25-шер штук кавӑн вӑрри (ӑшалӑмасӑр) сивемелле.

• Ыхрапа пӑтӑ пек пуличчен хырмалла. 1 апат кашӑкӑ илсе тин вӑренӑ 0,5 л шыв ямалла, савӑта лайӑх чӑркесе 6-8 сехет лартмалла, ун хыґсаӑн сӑрӑхтармалла. Импотенци тата ар шӑвеклӑх парӑн аденеми чух кунне 50-шар мл апат умӑн 30-40 минут маларах ӑсмелле.

• Тӑтӑшах энӑс (тмин) вӑрринчен чей вӑретмелле. 1 апат кашӑкӑ вӑрлӑха тин вӑренӑ 1,5 стакан шыва ямалла, 5-7 минут вӑретмелле, чӑркесе 10 минут тӑрӑлтармалла, сӑрӑхтармалла. Пӑр кура ӑссе ямалла.

• 5 г чечек тусанӑ, 5 г пыл тата 100 мл "Боржоми" минерал шывӑ илмелле, хутӑштармалла. Ирхине апат умӑн 40 минут маларах ӑсмелле (йӑлтах). 10 кун сипленнӑ хыґсаӑн 4-5 уйӑхран ку ӑсе сӑнӑрен пуґламалла.

Асӑрхаттарни: халӑх сӑнекен сывату меслечӑсеме усӑ куричен тухтӑрпа канашласа пӑхмалла.

ТЁПЕЛ

Пәрса яшки

Кирлө пулаты: 1 кг ёне вильяхән шәмәллә ашә, 1 сүпкәм ешәл сымәс, 1 лавр сұлси, 10 пәрчә пәрәс, 450 г консервланә симәс пәрса, 250 г тутлә хайма (10 процентли), 2 сәмарта, петрушка, 100 г сыр, 1 чей кашәкә тәвар.

Аша 3 минут вәретмелле, кәлармалла, шывне тәкмалла. Кастрюле чүхемелле, 1,5 л шыв, шәмәллә аш, тәвар ярса вәретме лартмалла. Сиеле тухнә кәпәка пустармалла. Ешәл сымәсә шултран тураманалла, кастрюле яманалла, унтан – лавр сұлси, пәрчәллә пәрәс. Хупәлчине хупмасәр вәйсәр сұләм сичне 1 сехет пәсәрмелле. Пәрса тәвар янә шывра 15 минут пәсәрмелле. Унән сурринчен

нимәр хатәрлесе яшкана яманалла. Тутлә хаймана (сүррине) сәмарта саррипе пәтратманалла, яшкапа, юлнә пәрәсәпа хутәштарманалла, вәрилентермелле, анчах вәреме кәртмелле мар. Петрушкәна вәттән турамалла, сыра хаймана хутәштарманалла. Сәтел сичне лартиччен вәсене яшкана яманалла.

Рагу

Кирлө пулаты: 400 г чәх какайә, 1 пылак пәрәс, 1 пуç сухан, 200 г сәр кәмпә, 5 хура слива, 3 апат кашәкә үсентәран сәвә, 1 сәмарта, 1 апат кашәкә тутлә хайма (20 процентли), ешәл сымәс, 400 г сийлә чуста (слоеное), тәвар, пәрәс.

Чәх ашне шултра тураса үсентәран сәвәне ашаламаналла, тәвар, пәрәс сапманалла. Унтан сухан, пәрәс, кәмпә, хура слива тураса хушманалла, сұләм сичне 3-5 минут тытманалла. Тутлә хайма яманалла, вәйсәр сұләм сичне пәсәрмелле.

Чустана йәтәрлемеелле. Формәна чәх ашәпе пахчәсимәс хутәшне хумалла. Сиелтен чустапа лайәх хупламалла, сәмартапа хайма хутәшне сәрмелле. Вилкәпа чустана темиçе

тәлтен тирсе шәтарманалла. Духовкәра саралса хәреличчен пәсәрмелле.

«Шедевр» салат

Кирлө пулаты: 300 г пәсәрнә аш, 2 кишәр, 1/2 сельдерей тымарә, 10-12 сәр кәмпә, 1 помидор, 100 г тәтәмләнә кәлпәсси, 1/2 стакан майонез, 3 пәсәрнә сәмарта, 200 г макарон, лимон сәткәнә, 2 апат кашәкә үсентәран сәвә, 3-4 апат кашәкә теркәпа хырнә сыр, пәрәс, тәвар.

Макарона тәвар янә шывра пәсәрмелле. Сивә шывпа чүхемелле, сәрхәнтарманалла. Сельдерее, кишәре, кәмпәна тәваткал турамалла, тәвар янә шывра вәретмелле, үсентәран сәвә хушманалла. Унтан шывне сәрхәнтарманалла, пахчәсимәсә сивәтмелле. Аша тәваткал турамалла, хура пәрәс сапманалла. Майонеза пахчәсимәс пәсәрнә шывпа пәтратманалла (1:1), тутә кәмеләх лимон сәткәнә, тәвар яманалла. Соусән 1/2 пайне туранә пахчәсимәсәпе, макаронпа, ашпа пәтратманалла. Салата сәвәта тултарманалла, юлнә майонеза яманалла. Помидора, сәмартана сурмаран касманалла, салата сиелтен илемлетмелле. Теркәпа хырнә сыр сапманалла.

ЮРАТНӘ ЮРӘ

Ырә кун пултәр, "Хресчен сасси" хаçат есчәненәсем! Эпир хаçата мән тухма тытәннәранпах сәйрәнса илетпәр, киләштерсе вулатпәр. Уйрәмах унти усаҗлә сәнусем, юрәсем, ырә хыпарсем кәмәла каясәсә. Ватә пулсан та илемлә юрәсем вәренес килет. "Вәсәсә кайсәссән кайәксәм" юрра пичетлесе кәлараймәр-ши?

Тамара АЛЕКСАНДРОВА.
Канаш районә, Сәсәпәл ялә.

Вәсәсә кайсәссән кайәксәм

Сәвви Лидия Туктинан, кәвви Юрий Жуковән

1. Вәсәсә кайсәссән кайәксәм Юласәсә пушә йәвисем.

Мәнле телей тәван килте Пире атте-анне кәтет.

Хушса юрламалли:

Ах, пәлместпәр пурәнма, Пәрне-пәри, ай, упрама.

Сұлсем иртсе кайсан кәна, Ма әнланатпәр-ши сәкна?

2. Пәлмен те пуль ача чухне Анне чәри хыт суннине.

Ма сәмрәк чух та шутламан, Чуна уçса, ай, каласәма.

Хушса юрламалли.

3. Ачам, час-час килсе сүре, Анне сасси халы чәре.

Эп пәтәм ес сичнен манса Сұла тухатәп васкаса.

Хушса юрламалли.

4. Анне хапха умне тухатә, Атте, ав, кәмәллән пәхатә.

Тәван кил-йыш пәрле чухне Чун савәнәтә, юрлатә чәре.

Хушса юрламалли.

Асәрхаттарни: хушса юрламалли икә хутчен юрламалла.

Кил хуҗи хәрарәмне

ИКЕРЧӘ. Чуста муклашкәллә пуласран сәнәха кәштах тәвар янә шывра ирәлтәрмелле. Соус хатәрленә чухне те сәпла тумалла.

ТУРӘХ. Әна хәвәрт та тутлә хатәрлеме май пур. Таса банкәна шал енчен тминпа сәрмелле, сәт яманалла. 1 сехетрен сымәс хатәр те.

ЫТЛАШШИ СҮ. Апат-симәс сұлә пулсан сиеле сәлат сұлси хумалла. Вәл ытлашши сәва туртса илет. Ун-

тан илмелле, кирлех пулсан тепәр сұлсә та хума юратә.

УЛМА-СЫРЛА холодильникра ытларах упрәнтәр тесен малтан хут сәлфеткәпа чәркәмелле, унтан – полиэтиленпа. Сәлфетка ытлашши нүрәкләхе туртса илет, сәрме пәмасть.

САТМА ТӨПНЕ сымәс сүпсәнәсран сәпла тумалла: әна йәтән сәвәпе сәрмелле. 180 градус вәрилентернә духовкәра 1 сехет тытманалла.

ВЫЛЬӘХ-ЧӘРЛӘХ

Ёне пәрулаттарасси – яваплә ес

? Хушма хуҗаләхра ёне пәрулаттарасси, сывә пәру илессе питә пәлтәрешлә. Ахальтен мар сәк пысәк ес хысәән асатте-асаннесем тәван-пәтене ёне ырри сиче пустарнә. Вәл хәйнәевәр уяв шутланнә. Ёне пәрулаттарнә чухне мән пәлмелле?

Светлана ТИХОНОВА. Шәмәршә районә.

Ыйтәва Муркаш районәнчи Йүскасцинчи ветеринари участкаән вильәх тухтәрә Людмила ПЛАТОНОВА хуравлатә:

Хушма хуҗаләхра ёнене ытларах хәлле пәрулаттарма тәрәшәсәсә. Сәкна асра тытманалла: есә пусәнма 2 уйәх маларах хатәрленмелле. Чи малтан апат рационне пәхәнманалла: вильәха сума пәрахсан кәшман, сенаж-силос пәманалла мар. Сәвән пәкәх әна час-часох витерен усаҗлма кәларманалла. Пәруламалли вәхәт ситнә май ёне сұлли пысәкланатә, купарча шәмми-сенчи сыпәсем вәйсәрланаçсә, 1-2 кун юлсан сәт тухма пуслатә.

Витене маларах ытлашши хатәртәртән тәсәтманалла, ай сәрәмләх

уләма унта ытлә-ситлә кәртсе хумалла. Урайпа стенана тата апат хумалли вырәнә 2 процентлә натри шәвекәпе е 2 процентлә креолин шәвекәпе дезинфекцилемелле.

Ёне нумай чух выртса пәрулатә. Пәру хырәмра тәрәс мар вырнаçнә пулсан акушер пуләшәвә кирлө пулатә. Пурте йәркәллә пулсан сәк ес 30-60 минутра вәсәленмелле.

Пәру пысәк, ёнен таз шәмми пәчәк пулсан вильәха пәрулама пуләшни вырәнлә. Сәвна май алла лайәх сұлманалла, йод шәвекәпе тәсәтманалла. Сәмсә те сирәп вәренпе пәрәва уринчен кәкарса туртманалла. Вәл уләм сичне тухса үксен малтанах сәмсипе сәварәнчи "кәпене" илсе пәрахманалла, сывлаттарманалла. Кирлө пулсан әна искусствәллә майпа пурнәçламалла. Енчен те кәвапа хәй тәллән тәтәлмансан пәру хырәмәнчен 8-10 см хәварса дезинфекциленә пурсән сиппе сыхманалла та хачәпа (әна та дезинфекцилемелле) касманалла. Кәвапа вәсәне

йодпа сәрмелле. Ун хысәән ёнене "тәпренчәкне" сұлаттарманалла. Сәкә пәрушән хәйнәевәр массаж шутланатә, кәлеткине юн лайәхрах куҗма пуслатә. Енчен те амәшә әна сұлмасть пулсан ним тәхтаса тәмасәр шәлса типәтмелле. Сәмсине, хәлхине тата куҗне лаймакаран тәсәтманалла. Унсәрән пәру шәнса чирлеме пултаратә.

Ёнене әшәтнә, кәштах тәвар хушнә шыв (10-15 л) пәманалла. 40-60 минутран әна сумалла е пәрәва ёмәртме яманалла. Сәк асәрхаттарәва та шута илмелле: малтанхи 2 сехетре пәрәва ёмәртме тәрәшманалла. Сәпла тусан сәмрәк вильәх амәшәнчен иммунитет илет. Хыс үкәссине те асәрхаса тәманалла. Сәк ес 6-12 сехетрен пурнәçлансан аван.

Пәруланә хысәән вильәх сұлли карәнәтә. Сәвәнпа та әна массаж тумалла, таләкра 5-6 хутчен сумалла.

Пәрәвән малтанхи апаçә – амәшән сәчә. Ун урлә вәл хәйне кирлө япаласем илет, иммунитетә сирәплетет. Малтанхи вәхәтра пәрәва 1-1,5 сехетрен ёмәртни аван. Сәтре минерал тәварәсем нумай пулнәран пәчәкскәрән шыв есәс килет. Сәвәнпа әна 4-5 кунран утә шывә (вәретсе) естәрмелле.

Пәрәва кәске хушәрах ёнерен уйәрсан ятарлә ёмкәчпе усә курманалла. Вәл уйәха ситсен сәмсә утә хурса пәманалла, пәчәкшер пайпа концентрат сәнни вырәнлә. Сәкә унән мән хырәмләх микрофлорине йәркәллә есәлттерме пуләшә.

Кирлө пулә

✓ **Рационра клетчатка ситмесен сысна вите урайне кәшлама тытәнатә.** Сәвәнпа та апата туранә уләм е утә хушманалла.

✓ **Витамин, хәвел сүти ситменрен хәлле, сүркунне пусламәшәнче чәхсем час-часох хәйсән сәмартине сичәсә.** Вәсәне йывәс кәлә, хәйәр сапса пәманалла. Сәвән пәкәх кун пәк чухне типәтнә вәлтәрен, пурә, вәтәтнә сәмарта хуппи пуләшатә.

УЙӘХ КАЛЕНДАРӘ

Число, кун	Нарәс, 9 – кәсәрникун	Нарәс, 10 – эрнекун	Нарәс, 11 – шәмәткун	Нарәс, 12 – вырсарникун	Нарәс, 13 – тунтикун	Нарәс, 14 – ытларикун	Нарәс, 15 – юнкун
ХӘВЕЛ	тухатә	7.30	7.28	7.25	7.23	7.21	7.19
	анатә	16.41	16.43	16.45	16.48	16.50	16.52
Кун тәршшә	9.11	9.15	9.20	9.25	9.29	9.33	9.38
УЙӘХ	тәхри	тулса пыратә	тулса пыратә	тулса пыратә	тулса пыратә	тулса пыратә	тулса пыратә
	кунә (12 сехет тәлне)	13-мәш кун	14-мәш кун	15-мәш кун	16-мәш кун	17-мәш кун	18-мәш кун
		Рак пәллинче	Арәслан пәллинче	Арәслан пәллинче	Хәр пәллинче	Хәр пәллинче	Тараса пәллинче

ЯТ-СУМ

Ыр сунакан хур курмасть

Вал яланах сын хушшинче. Хай вәхәтәнче Тивёшри фельдшерпа акушер пунктәнче ёсленёскер паян кун та ял-йыша сиплет. Пулашу ыйтакана ниһәсан та хирёслемест. Унсәр пушне пёрне сиплө курәксемпе, теприне эмелпе тивёстерет. Сәмахәм Тивёшре пуранакан Галина Волкова синчен пырё.

Медсестра та, вёрентекен те

Хайён пурнаёсәнче вәл икё профессии алла илнө: медицина сестри тата вёрентекен. Иккөшө те уншан сывакх пулнине пёлтерет хёрарам. Кашри медицина училищине хёрлө дипломпа вёренсе тухна хысқан таван яләнчи фельдшерпа акушер пунктәнче 13 сул вай хунә. Ачаран ёмётленнө шухәшне пурнаёслама та васканә вәл. Ёслөнө вәхәтрах куәмсәр майпа Чәваш патшаләх педагогика институтәнчен вёренсе тухна. Чавна май 33 сул шул сукмакне такәрлатнә. Ачасене вырәс чөлхипе литературине юратма вёрентнө. Унсәр пушне директорән вёренү енөпе ёслекен заместителәнче тәрәшнә. Сәмах май, вёсен учитель династийө 900 сул ытла тәсәлат. Ашшө-амәшө те, мәшәрө те, ывәлө те сак ёсе суйланә. Галина Михайловна – чән-чән сәмах әсти. Вәл сәвә-калав та хайлат. Сакәр теҗеткене сывахараканскер паян кун та "Кулаш пуранмашкан пире пулаш" драма кружокән ертүси. Район-

та, республикара иртекен конкурссене яланах хутшәнаҗсө вёсем. Асәннә тәрәхра иртерекен драма кружокөсен әмәртәвёсенче пилөк сул сөнтерүсө ята тивёснө. Унсәр пушне Галина Михайловна хай те тёрлө конкурса хутшәнаҗса малти вырәнсене йышәнат. Иртнө сул, сәмахран, Вера Кузьмина ячөпе республикара йөркенлө конкурсра вәл түрех икө номинацире паләннә: хайён хайлавёсене вырәсла тата чәвашла вуланә. Пётём Раҗсөйри конкурса вара "Вәрсә ачисем" сәввипе хутшәннә.

Ытларах хускалән – нумайрах пуранән

Сапла, хай те вәрсә ачи пулнәскер, пурнаёс тути-масине лайәх әнланат вәл. Әна пулах сәмрәклах тәләха юлнә вёсем. Тәватә пёртәванна амәшө пөчченех ситентернө. Ашшө, вәрсәран йывәр аманса таврәннәскер, вәхәтсәр сөре көнө. Хөрө вара унән шинельне паянхи кунчен упрать. Фронтран

янә сыравёсене те.

Галина Михайловна хайён сулөнчен чылай сәмрәк курәнат. Ахальтен мар вәл спортпа туслә. Ирсерен хускану тәват, савән пекех кашни кун утат. "Малтанах пөччен сүреттём. Халө пирөн йыш сулсерен пысәкланат. "Скандинави уттипе" кәсәкланакансем тупәнсах тәрәсө", – паллаштарат кун-сулөпе хёрарам. Әна кинемей теме чөлхе саврәнмасть.

Кун-сулө тикөс килмен унән. Чирлө мәшәрөпе амәшне чылай сул пәхнә вәл. Хайён тивёснө чыслән пурнаёсланә. Медсестра профессине алла илни ун чухне темрен хаклә пулнә. Кил-йышне сөс мар, ял халәхне те чылай пулашнә. Ырра ырапа тавәраҗсө тенешкел ял-йыш та әна алә тәсса парат. "Эпө уя көрепле йәтса тухатәп сөс ман хысқан күршө-аршә васкат", – савәнса пёлтерет вәл. Ара, литисем пекех сулла ахаллармасть, утә хатёрлет. Галина Михайловна "голландская" әратлә качака усрат. Мәшәрө чирлө выртнә вәхәтра ёрчет-

Галина Волкова

ме тытәннә әна. Упәшкине качака сөчөпе сипленө. Сывакх сыннисем паян пурнаёсран уй-

рәлнә пулсассән та вильәха сутман ватә. Вәл уншан тәрантаракан та, тус-юлташ та.

ПЁЛМЕ КӘСӘК

"Скандинави уттипе" сүренө чухне сын кёлеткин төртөмөсен 90 проценчө хусканәва хутшәнат. Туяпа утни хул-сүрәм төртөмне сирөплетет, чөркусси тата пөсө шәммиссене лекекен тиеве чакарат, усәлса сүренипе танлаштарсан вай-хәват 1,5 хут ытларах такакланат. Сапла майпа тәтәшах утакан пациентсен юнри холестерин шайө чакат, вар-хырам лайәхрах ёслеме пуслат, япаласен ылмашәвө йөркенө керет, организм сиенлө им-самран хәвәтрах тасалат. Пётөмөшле илсен, организм сәмрәкланат тата кәмәл-туйәм лайәхланат.

Валентина ПЕТРОВА. Муркаш районө.

АСЛӘ ӘРУ

Нимёчкассинчи Зоя аппа

Зоя Васильевна Васильева 60 сул ытла Нимёчкассинче пуранат пулин те Сёньял Упи яләнче ирттернө ачаләхне пачах та манәсран кәлараймасть. "Мән Савал хөрринчи сиплө сәлкус шывне ёсни, уләх тәрәх сарран чупни, ёне-сүрәх кетөвне пәхни, туссемпе хусаләх ёсне хутшәнни, вәрмана кәмпа-сырлана сүрени асран тухмасть", – терө вәл.

Зоя Васильева Боян ывәлөпе

Сәкәр хакне пөлсе үснө

– Эпө йышлә сөмьере ситөннө. Василий Захарович Захаровла Анна Гурьевна Гурьеван кил-йышәнчи вунә ачинчен пиллөкмөшө пулнә. Супар шулөнче ачасене чәваш чөлхипе литературине вёрентнө аттене 1942 сулхи пуш уйәхәнче фронт илчөс. Эпир, вётөр-шакәр, аннен суначө айөнче тәрса юлтәмәр. Вәрсә нушине пайтах түсрөмөр, сәкәр хакне пөлсе үсрөмөр. Ун чухне ялта ачасемпе хёрарамсем, ватәсем сөсчө. Сулла, көркунне ял

урамёсенче никам та сүкчө. Хөллехи каникул вәхәтәнче те ытисемпе пёрле фермаара вай хураттамәр, уй-хирте юр тытаттамәр. Сапла, Сөнтерөве сывахартассишөн ватти-вөтти кунне-сөрне пөлмесөр тар тәкнә. Мана ялан лаша күлме яратчөс. Савәнпа эпө ачаллах янавара юратнә, унпа сүреме вёрөннө. Бригадирсем пирөн ёспе питө кәмәлләччө. Никандр Марков бригадира паян кун та лайәхпа аса илетөп.

Вәрсә чарәннә кун та куәс умөнчөх. 1945 сулхи су уйәхән хөвөллө ирө. "Тәрәр, вәрсә чарәннә. Фронтран асу таврәнәт", – терө анне хөпөртесе ун

чухне, – сав вәхәтри савәнәҗса паян кун та пытараймасть кинемей.

1945 сулхи утә уйәхәнче Василий Захарович таван килне таврәннә. Сөмье тинех ассән сывласа янә. Янкаси сичө сул вёрөнмелли шулупа сывпуллашнә хысқан Зоя ытти сынпа пёрле вәрман ёсөнче тәрәшнә.

– Хөр пусан икө сул вәрман касма тиврө, – каласәвне тәсәт ёс ветеранө. – Йывәса сөре үкерсен савәннипе ун сине тәрса ташлаттамәр. Хәшө-пөри хәлаҗа та ситмөстчө. Ун патөнче вара тәваттан төрмешеттөмөр. Хөллехи кёске кун Пәва вәрманне лашапа ситеймен, сул синчи ялсенче сөс кашни те пулнә. Шартлама сивөре сөрүлми вырәна ситиччен шәнатчө. Яшкана ярсан пылак тутә калатчө. Апата черетпе пөсөреттөмөр. Кунөпе вәрманта юр сийөн ашса ура йөп-йөпе пулатчө. Ир өнне алса, сәматә, чәлха, тәла типсе ситейместчөс, тепөр кун йөпескөрсенех тәхәнма тивөтчө. Йывәр пулсан та савәк кәмәлла пуранаттамәр.

Сөмьеллө пурнаёс

– Манән шәпа Нимёчкассинче сыхәнчө. Ку ялти Егор Васильев трактористпа сөмье савәртәмәр. Атте сәмахне төпе хутәм пулас. Вәл: "Механизатор сөмьене укәсәсәр та, сәкәрсәр та лартмасть", – тетчө. Пирөн кил-йышри арсын ачасем пурте тивөслө профессии илчөс. Эпир, хөрсем, темшөн

вёсен сулөпе каймарәмәр, – паләртрө тәхәр теҗеткене сывахаракан ватә.

Асаилөвөпе әста кәна ситмерө пулө вәл? Унтанпа вәхәт самаях иртнө пулин те чылайәшне паянхи евөр куәс умне кәларат.

– 1956 султа пёрлешрөмөр Якурпа. Хама сирөп сунат айне лекнөнех туйнә. Вут-шанкә ыйтәвне пөлмен эпө. Тракстанцинчен сөр кәмрәкне ебрикета мәшәрәм пусләхсенчен ирөк илсе "хурсә үчөпе" эпө сисичченех кайса турттарса килөтчө. Ытти сөмье пек транспорт йывәрләхне туйман эпир. Вәл сухаламан, акман ана-лап-тәк юлманах пулө. Тивөслө ёсшөн хусаләхран тонни-тоннипе тырә илнө. Сөмье бюджетне пуялплатас тесе хәш-пөр сул Канаша элеватора та кайса сутнә. Хамәр су кунёсенче пөрре те килте ларман. Бригадәра вильәх кашманне, кишөре сумкуракран тасатнә. Кулпәстана сәвөлөх шәварнә, көркунне кәса патшаләха әсатнә. Унсәр пусне икө рет хәмла ситөнтөрнө. Хусаләхри нимөнле ёсрен те юлман. Киле черетпе пөрер ачана апат хатөрлеме хәварнә, ыттисемпе ёсе васканә, – терө кинемей.

Пилөк ача суратса үстөрнө вёсем мәшәрөпе: Лөня, Тамара, Костя, Витя, Боян. 11 мәнукпа, 7 көсөн мәнукпа савәнат халө ватә. Шөл, мәшәрө 78 сула ситсен сөре көнө.

– Ёмөрө колхоз хирөнче иртрө унән. Пуранмаллаччө,

ватләхри әраскалне ачасемпе, мәнуксемпе пайламаллаччө. Йывәр чир әна пиртен уйәрчө. Чылай сул механизаторта ёслени сывләхне хавшатрө пулас. Сивөре те, шәрахра та пөр ёсрен юлман вәл, – шывланнә куәне шәлатә Зоя аппа.

Васильевсем хайсен ёмөрөнче виҗө сурт хәпартнә. Халө 1982 султа тунә пүртре пөчченех кун кунлатә хёрарам. Кирек епле ёс патне те алли пынә мәшәрөн. Сав вәрттәнләхсене вәл ывәлөссене вёрентнө. Кантәк рамисене, аләксене хайсемех әсталанә Васильевсем.

Кил картинче Егор Васильевич пураннә чух хатөрленө вутә шаршанө-шаршанөпе тәрәт. Мунчине те, ытти хуралтине те кивө сән сапан-ха. Ывәлө Боян күршөре пуранни паха. Амәшөн сывләхөпе куллен кәсәклансах тәрәсө вёсем мәшәрөпе.

Ватләх туяпа юнатә пулин те Зоя аппа ку тарана ситсе те больницәна кайса курман.

– Икө ёмөрте пуранса куртәм. Иртнипе хальхи хушшинче питө пысәк уйрәмләх. Паян чән-чән сәтмахра пуранатпәр. Ватта тата мән кирлө? Пүрт әшә, сүтә, таса. Сөтел синче яланах сәкәр пултәр, – сәмахне пөтөмлөтрө кинемей.

Сурта газ әшәтатә пулин те кәмакине пәстарман вәл. Уявсенче унта кукаль-хәпарту пөсөрет. Ачисөне, мәнукөсөне тутлә апат-сөмөсөпе хәналат.

Татьяна БОРИСОВА. Красноармейски районө.

КУРАВ

ЧР Художниксен пӑрлӑхӑн членӗ, халӑх ӱнер промыслисен ӑсти Галина Васильевна Изратова пурӑннӑ пулсан кӑҫалхи кӑрлач уйӑхӑн 30-мӑшӑнче 60 ҫул тулгармаллаччӗ. Шел, йывӑр чире пула вӑл пиртен пӗлтӑр уйрӑлса кайрӗ.

Яланлахах килместпӑр тӑнчене...

Иртнӗ эрнере Шупашкарти Чӑваш тӑррин музейӑнче унӑн "Сирӑн пата, чӑррисем патне, эп чӑрепе сӑртӑнӑп..." куравӗ уҫӑлчӗ. Унта Галина Васильевна тӑрлӗ ҫулта ӑсталанӑ пуканийӑсене, вӑл тивӑҫнӗ тӑрлӗ Хисеп хучӑсемпе дипломсене тӑратнӑ. Тӑрӑссипе, пуканесем мар вӑсем, чӑн-чӑн ҫынсем. "Унӑн ӑҫӑсенче пурнӑҫ, халӑх кун-ҫулӗ сӑнланать, – терӗ вӑсем пирки ЧР тава тивӑҫлӗ артистчӗ Геннадий Медведев. – Вӑсем пурте чунлӑ. Ҫавӑнпа ҫак пуканесене пӑхас килет".

Галина Изратова Елчӑк районӑнчи Кавал ялӑнче ҫуралса ӱҫнӗ. 5 ҫулта чухнех хулӑн утияла шӑтарса унти мамӑка пӗчӑккӑн чӑпӑтсе кӑларса пукане тунӑ. Ҫакӑншӑн хӑр пӑрчине амӑшӗ Наталья Павловна та ятламан. Сӑмах май, Изратовсен семийӑнче икӗ ӑста ҫитӑннӗ. Галинӑн апӑшӗ Татьяна Васильевна Шаркова та илемлӗ ӑсталӑх ӱнерӑн, ЧР культурӑн тава тивӑҫлӗ ӑҫченӗ.

Галина Васильевна хӑйӑн пуканийӑсене тӑмран, кӑҫҫерен, ҫӑтӑкрен, йывӑҫран ӑсталанӑ. Вӑсенче чӑн ҫыннӑн сӑнарӗ палӑрат. Тен, ҫавӑнпа чунлӑ-юнлӑ пуканесем. Вильӑх-чӑрлӑхӗ те чӑрӗ тейӑн.

"Унӑн ӑҫӑсем хӑйнеевӑр илемлӗ, – терӗ ЧР тава тивӑҫлӗ художникӗ Федор Мадуров хӑрарӑм пултарулахлахне хакланӑ май. – Вӑсен ӑшшине туйтӑн. Галина Ва-

ильевна пиҫсе ҫитнӗ ӑстаччӗ. Малалла та ӑслемелле чӗ, шел, пурнӑҫӗ вӑхӑтсӑр татӑлчӗ. Турри ҫапла ҫырнӑ пулӗ".

ӱнерӑҫӗ чӑваш йӑли-йӑркине, тумтирне, культурина лайӑх пӗлнине палӑртрӗ Ирина Наумова педагог. Хӑй вӑхӑтӑнче вӑл Галина Изратовапа Ача-пӑча пултарулаха керменӑнче пӑрле вӑй хунӑ. Вӑл ӑна ырапа асанчӗ. Ачасене юратнине, вӑсене ӑҫлеме вӑрентнине пӑлтерчӗ. "Чӑваш искусствин историйӑнче Галина Изратова ячӗ яланлахах асра юлӗ", – палӑртрӗ Ирина Георгиевна.

Ҫакна та асанмасӑр иртме ҫук 2011 ҫулта Галина Васильевнӑн "Ҫӑкӑр шӑрши" открыткӑсен пуххи пичетленсе тухнӑ. Унта чӑваш халӑхӑн культурина, йӑли-йӑркине, ӑҫӑ-хӑлне сӑнланӑ. ӱнерӑҫӗ пуканесене тӑмран тунӑ. Ку та пӑлтерӑшлӗ: кӑлеткесене ӑсталама чӑкӑс тӑмне хӑй вӑхӑтӑнче тӑван тӑрӑхӑнчен турттара килнине каланӑччӗ пӑринче вӑл. Апла пулсан ӑна пултарулахра ҫитӑну тума ҫуралнӑ кӗтесӗ вӑй-хӑват парса тӑнӑ курӑнать. Ахальтен мар кун пирки куравна та сӑмах пулчӗ. "Галина Васильевна хӑйӑн ӑсталӑхне Кавалти хура тӑпраран илнӗ", – терӗ ентешӗ Андрей Теллин.

ӱнерӑҫӑн кун-ҫулӗ кӑске пулчӗ. Ҫӑлӑ тӑпери ҫалтӑр пек йӑлтӑр ҫуталчӗ те сӑнчӗ. Апла пулин те чӑвашлахлах яӑр хӑварма ӑлкӑрчӗ вӑл. Пирӑн, чӑррисен, унӑн ятне чӑрере упрасчӗ.

Валентина ПЕТРОВА.

СПОРТ

Эстафета ҫирӑп алӑра

Елчӑк районӑнчи Лаш Таяпари вӑтам шкулта вӑренекенсемпе ҫамрӑксем юлашки ҫулсенче Афганистанра, Ҫурҫӑр Кавказра е ытти хӑрӑу топкӑсенче тӑрлӗ ҫапӑҫава хутшӑннӑ ҫар ҫыннисемпе, ку тӑрӑхран тухнӑ ҫӑршывӑе паллӑ спортсменсемпе, сумлӑ ветерансемпе час-часах тӑл пулаҫҫӗ. Вӑсемпе патӑрлӑх урокӑсем, ҫарпа спорт вӑййисем тата ытти мероприяти йӑркелеҫҫӗ. Ҫакна палӑртма кӑмӑллӑ: Лаш Таяпари шкулта вӑренине атлетсенчен вуннӑшӗ тӑрлӗ ҫулта СССР е Раҫҫей спорт мастерӑн нормативне пурнӑҫланӑ. Вӑсенчен чи чапа тухни – 20 километра утассипе Совет Союзӑн чемпионӑе тата рекордсменӑе, Европа чемпионӑен тата XXVII Олимп вӑййисен призерӑе, Елчӑк районӑн хисеплӗ гражданинӑ Владимир Андреев.

Республикари спорта юратакансем Николай Анисимов ятне те лайӑх пӑлесӑҫӗ. Вӑл 5000 метра чупассипе 35 ҫул каяллах СССР спорчӑн мастерӑе пула тӑнӑ. 2001 ҫулта вара "Раҫҫей Федерацийӑн тава тивӑҫлӗ тренерӑ" хисеплӗ ята илнӗ.

Вӑрӑмхӑва каччи 15 ҫулта чухне ирӑклӗ майпа кӑрешессипе кӑҫӑкланатчӗ. Ҫав вӑхӑтра вӑл районти ӑмӑртусенче чи вӑйлӑ кӑрешӑҫӗ шутланӑ. Александр Кассирова кӑна выльса яратчӗ.

10-мӑш класра вӑренине чухне тӑван ялӑнчен 7 ҫухрӑмра вырнаҫнӑ Лаш Таяпара /унта вӑренине/ ҫуран е велосипедпа, хӑллӗ вара йӑлтӑрпе сӑренӗ. Ҫапла майпа хӑюллӑ, йывӑрлӑхран хӑрамасӑр ҫитӑннӗ вӑл. Коля нумай ачаллӑ ҫемьере ӱҫнӗ, чи кӑҫӑнни пуллӑ. Вӑтам шкул пӑтерсен Петр Самсонов паллӑ атлет сӑннипе тата пулӑшнипе И.Я.Яковлев ячӑллӗ Чӑваш патшалӑх педагогика институтне вӑренине кӑнӗ. Кунта Николай Анисимов вӑтам тата инҫе дистанцисене чупассипе пысӑк ҫитӑнуҫем тунӑ. Спорти ӑсталӑхне ӱстерме ентеше РСФСР тава тивӑҫлӗ тренерӑсем А.Улангинпа В.Семенов тата Пӗтӑм тӑнчери универсиадаӑн 1970 ҫулхи чемпионӑе Н.Пуклак олимпиец пулӑшнӑ.

Аслӑ пӑлӑ илнӗ хыҫҫӑн Николай Анисимов

Раҫҫей Федерацийӑн тава тивӑҫлӗ тренерӑ Николай Анисимов хӑйӑн мухтавлӑ вӑренекене Ольга Егоровапа.

20 ҫул ытла ҫӑнӗ Шупашкарти Олимп резервӑсен училищинче тата Шупашкарти А.В. Игнатьев ячӑллӗ спорт шкулӑнче тренер-преподавательте вӑй хунӑ. Ҫак вӑхӑтра Николай Иванович вун-вун спорт мастерӑе, ҫӑршыв тата Европа чемпионӑсем хатӑрлӑрӗ. Раҫҫей тава тивӑҫлӗ спорт мастерӑе Ольга Егорова 5000 метра чупассипе ҫӑнӗ ӗмӑр пуҫламӑшӑнче Европа чемпионки ятне ҫӑнсе илчӗ, Австралире иртнӗ XXVII Олимп вӑййисенче 11-мӑш вырӑна тухрӗ. Тепӑр ҫулхине вара Анисимовӑн вӑренекенӗ Канадара тӑнче чемпионки ятне тивӑҫрӗ.

Икӗӗлместӑп, Лаш Таяпа тӑрӑхӑнче малашне те республика чапне ҫӑкӑлме хатӑр маттур та ӑста спортсменсем тухӑҫ. Ака юлашки ҫулсенче 17-19 ҫулсенчи атлетсем – Артем Салмин, Евгений Яковлев, Артур Арефьев тата Иван Енкеев – пиҫххи ҫыхса кӑрешес енӑе Пӗтӑм Раҫҫейри ӑмӑртусенче малти вырӑнсене йышӑнчӑҫ, спорт мастерӑн нормативне пурнӑҫларӑҫ.

Тӑван ҫӑршыв хӑтӑлевҫисен кунне халалланӑ Пӗтӑм Раҫҫейри массӑллӑ оборона тата спорт уйӑхлахӑнче района ирттерекен ӑмӑртусенче ентешсем тӑтӑшах призерсен ретӑнче. Эппин, эстафета ҫирӑп алӑра.

Петӑр ЛАШТАЙ.

Table with columns for weather data (Шупашкарта, Вӑхӑт, 9.02, 10.02, 11.02, 12.02, 13.02, 14.02, 15.02) and rows for temperature, wind, and atmosphere.

РЕКЛАМА, ПӑЛТЕРӑҪЕМ

СУТАТӑП / ПРОДАЮ

ПУЛӑШУ / УСЛУГИ

- 2. АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные...
8. Гравмассу, песок, щебень, торф, кирпич, бой, керамблок, керамзит...

- 14. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки...
62. Блоки КБ от 30 руб., цемент, доски обрезные...

- 90. Гербициды от производителя. Рассрочка. Обмен на зерно...
93. Бычков, коров, телок, лошадей – дорого...

- 32. Лечение алкоголизма. Анонимно. Консультация бесплатная...
38. Чистка колодцев, скважин. Водоснабжение...

ЁҢ / РАБОТА

96. Требуются водители на самосвалы, бульдозеристы на Т170. З/п от 40000 руб., командировки.

«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществӑна политика хаҫӑчӗ Индекс 54838. Директор-тӑп редактор ТИВӑҪӔСЕНЕ ПУРНАҫЛАКАН – Д. А. МОИСЕЕВ. hypar3@mail.ru. Графикпа 17 секеetre алӑ пусмалла.

ТУНТИКУН, 13	ЫТЛАРИКУН, 14	ЮНКУН, 15	КӐШЕРНИКУН, 16	ЭРНЕКУН, 17	ШӐМАТКУН, 18	ВЫРСАРНИКУН, 19
ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00, 9.20 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 3.00 Новости 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55, 3.05 Модный приговор 12.15 «Наедине со всеми» 16+ 13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 17.00 «Давай поженимся!» 16+ 18.00 Прямой информационный канал «Первая Студия» 20.00 «Пусть говорят» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+ 23.15 «Вечерний Ургант» 16+ 23.50 «Поэзия» 16+ 0.50 Ночные новости 1.10 Х/ф «ВРЕМЯ СОБИРАТЬ КАМНИ» 12+ 4.05 Контрольная закупка	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00, 9.20 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 3.00 Новости 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55 Модный приговор 12.15, 4.00 «Наедине со всеми» 13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 17.00 «Давай поженимся!» 16+ 18.00 Прямой информационный канал «Первая Студия» 20.00 «Пусть говорят» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+ 23.15 «Вечерний Ургант» 16+ 23.50 Ночные новости 0.10 Т/с «ДИВЕРСАНТ. КОНЕЦ ВОЙНЫ!» 16+ 2.10 Х/ф «ТРИ БАЛБЕСА» 12+ 3.05 «Три балбеса» 12+	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00, 9.20 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 3.00 Новости 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55 Модный приговор 12.15, 4.00 «Наедине со всеми» 13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 17.00 «Давай поженимся!» 16+ 18.00 Прямой информационный канал «Первая Студия» 20.00 «Пусть говорят» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+ 23.15 «Вечерний Ургант» 16+ 23.50 Ночные новости 0.10 Т/с «ДИВЕРСАНТ. КОНЕЦ ВОЙНЫ!» 16+ 2.10 Х/ф «ДРУГАЯ ЗЕМЛЯ» 3.05 «Другая земля» 16+	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00, 9.20 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 3.00 Новости 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55 Модный приговор 12.15 «Наедине со всеми» 16+ 13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 17.00 «Давай поженимся!» 16+ 18.00 Прямой информационный канал «Первая Студия» 20.00 «Пусть говорят» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+ 23.15 «Вечерний Ургант» 16+ 23.50 Ночные новости 0.10 Т/с «ДИВЕРСАНТ. КОНЕЦ ВОЙНЫ!» 16+ 2.10 Х/ф «ЛЮБОВЬ В КОСМОСЕ» 12+ 3.05 «Любовь в космосе» 12+ 4.10 Контрольная закупка	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00, 9.20 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 3.00 Новости 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55, 4.20 Модный приговор 12.15 «Наедине со всеми» 16+ 13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+ 15.50 «Жди меня» 16.45 Чемпионат мира по бильярду. Эстафета. Женщины. Прямой эфир из Австрии 18.00 Прямой информационный канал «Первая Студия» 20.00 «Поле чудес» 16+ 21.00 «Время» 21.30 «Голос. Дети» 23.20 «Вечерний Ургант» 16+ 0.00 «Городские шпаны» Ежегодная церемония вручения премии «Грэмми» 2.00 Х/ф «УВЛЕЧЕНИЕ СТЕПЛЯМИ» 16+ 5.20 Контрольная закупка	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 6.00, 10.00, 12.00 Новости 6.10 Т/с «БЫВШИХ НЕ БЫВАЕТ» 16+ 8.00 «Играй, гармонь любимая!» 8.40 «Смешики. Новые приключения» 9.00 Умницы и умники 12+ 9.45 «Слово пастыря» 10.15 «Николай Расторгуев. Парень с нашего двора» 12+ 11.20 Смак 12+ 12.20 «Идеальный ремонт» 13.20 «На 10 лет моложе» 16+ 14.10 Концерт Зары 16.10 «Голос. Дети» 18.00 Вечерние новости 18.15 «Кто хочет стать миллионером?» 19.10 «Минута славы» 12+ 21.00 «Время» 21.20 «Сегодня вечером» 16+ 23.00 Х/ф «ВА-БАНК» 16+ 0.35 Х/ф «ЭВОЛЮЦИЯ БОРНА» 16+ 3.05 Х/ф «ЧЕ» 16+ 4.55 «Модный приговор»	ПЕРВЫЙ КАНАЛ 6.00, 10.00, 12.00 Новости 6.10 Т/с «БЫВШИХ НЕ БЫВАЕТ» 16+ 8.15 «Смешики. ПИН-код» 8.25 «Часовой» 12+ 8.55 «Здоровье» 16+ 10.15 «Непутевые заметки» 10.35 «Пока все дома» 11.25 Фаенда 12.15 «Открытие Китая» 12.45 «Теория заговора» 16+ 13.45 Х/ф «НЕВЕРОЯТНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ!» 15.45, 17.25 Х/ф «СЛУЖЕБНЫЙ РОМАН» 16.45 Чемпионат мира по бильярду. Масс-старт. Мужчины. Прямой эфир из Австрии 19.30 «Лучше всех!» 21.00 Воскресное «Время» 22.30 «Клуб Веселых и Находчивых 2017» 16+ 0.50 «Тихий дом» Итоги Берлинского кинофестиваля. Программа Сергея Шолохова 16+ 1.20 Х/ф «ДВА ДНЯ, ОДНА НОЧЬ» 16+ 3.10 Модный приговор 4.10 Контрольная закупка
РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+ 14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 17.40 «Прямой эфир» 16+ 18.50 «60 минут» 12+ 21.00 Т/с «ОСИНОЕ ГНЕЗДО» 23.15 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+ 1.45 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 12+ 3.50 Т/с «ДАР» 12+	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+ 14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 17.40 «Прямой эфир» 16+ 18.50 «60 минут» 12+ 21.00 Т/с «ОСИНОЕ ГНЕЗДО» 23.15 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+ 1.45 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 12+ 3.50 Т/с «ДАР» 12+	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+ 14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 17.40 «Прямой эфир» 16+ 18.50 «60 минут» 12+ 21.00 Т/с «ОСИНОЕ ГНЕЗДО» 23.15 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+ 1.45 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 12+ 3.50 Т/с «ДАР» 12+	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+ 14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 17.40 «Прямой эфир» 16+ 18.50 «60 минут» 12+ 21.00 Т/с «ОСИНОЕ ГНЕЗДО» 23.15 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+ 1.15 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 12+ 3.20 Т/с «ДАР» 12+	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 12+ 11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время 11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+ 14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 17.40 «Прямой эфир» 16+ 18.50 «60 минут» 12+ 21.00 Т/с «ОСИНОЕ ГНЕЗДО» 23.15 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 16+ 1.45 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 12+ 3.40 Т/с «ДАР» 12+	РОССИЯ 1 5.15 Т/с «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ ТАТЬЯНА ИВАНОВА. БЕС В РЕБРО» 12+ 7.10 «Живые истории» 8.00, 11.20 Вести. Местное время 8.20 Россия. Местное время 12+ 9.20 «Сто к одному» 10.10 «Семейный альбом» 12+ 11.00, 14.00 Вести 11.40 «Юмор! Юмор! Юмор!!!» 14.20 Х/ф «А СНЕГ КРУЖИТ...» 12+ 18.00 Субботний вечер 20.00 Вести в субботу 21.00 Х/ф «ВЕРНОСТЬ» 12+ 0.50 Х/ф «ОЖЕРЕЛЬЕ» 12+ 2.50 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО» 12+	РОССИЯ 1 5.00 Т/с «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ ТАТЬЯНА ИВАНОВА. ЖИВЕМ ТОЛЬКО РАЗ» 12+ 7.00 Мульти-утро. «Маша и Медведь» 7.30 «Сам себе режиссер» 8.20 «Смехопанорама» Евгения Петросяна 8.50 Утренняя почта 9.30 «Сто к одному» 10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе 11.00, 14.00 Вести 11.20 «Смеяться разрешается» 14.20 Х/ф «ОДНАЖДЫ И НАВСЕГДА» 12+ 16.15 Х/ф «СРЕДСТВО ОТ РАЗЛУКИ» 12+ 20.00 Вести недели 22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым» 12+ 0.30 Т/с «Александр Невский. Между Востоком и Западом» 1.35 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 12+
ЧТВ 5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен 6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен 7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чăвашия. Утро 8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чăвашия. Утро 9.00 Из нашего фонда. Сибирская дивизия. Телефильм (на чувашском языке) 9.30-9.55 Из нашего фонда. Чувашская симфоническая академическая капелла 11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен 14.40-14.55 Вести-Чăвашия 17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен 20.45-21.00 Вести-Чăвашия	ЧТВ 5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен 6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен 7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чăвашия. Утро 8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чăвашия. Утро 9.00 Утренний гость. Премьера (на чувашском языке) 9.40-9.55 Из нашего фонда. Лица Чувашии 11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен 14.40-14.55 Вести-Чăвашия 17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен 20.45-21.00 Вести-Чăвашия	ЧТВ 5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен 6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен 7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чăвашия. Утро 8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чăвашия. Утро 9.00 Из нашего фонда. Хорошие произведения А. Васильева 9.25-9.55 Секреты здоровья и красоты 11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен 14.40-14.55 Вести-Чăвашия 17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен 20.45-21.00 Вести-Чăвашия	ЧТВ 5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен 6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен 7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чăвашия. Утро 8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чăвашия. Утро 9.00 Вести. Интервью 9.15-9.55 Мир искусства. Народный артист ЧР Ю. Васильев. Премьера (на чувашском языке) 11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен 14.40-14.55 Вести-Чăвашия 17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен 20.45-21.00 Вести-Чăвашия	ЧТВ 5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен 6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăвашия. Утро 7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чăвашия. Утро 8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чăвашия. Утро 9.00 Доступная среда. Премьера 9.20-9.55 Телерай 11.40-11.55 Вести-ПФО 14.40-14.55 Вести-Чăвашия 17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен 20.45-21.00 Вести-Чăвашия	ЧТВ 8.00-8.20 Вести-Чăваш Ен 8.20-9.20 Для вас, любимые. Концерт по заявкам 11.20-11.40 Вести-Чăвашия	ЧТВ 8.00-8.20 Вести-Чăваш Ен 8.20-9.20 Для вас, любимые. Концерт по заявкам 11.20-11.40 Вести-Чăвашия
НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00, 13.10, 16.10 «Мультимир» 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30, 19.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Сделано в Чувашии» 12+ 9.00 «Республика в деталях» 12+ 9.30 «Комфортный город» 12+ 9.30 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 «Основной элемент. Холодное оружие» 16+ 12.30 «Бухты баракхы» 6+ 13.00, 14.00, 20.00 «Республика». Информационная прогр. 13.30 «Ситмӑл те сичӑ» 12+ 14.10 Д/ф «В мире людей. Голяом» 12+ 15.10 «Разрушители мифов. Гнев богов» 16+ 16.30 «Любимым женщинам» Концерт 12+ 19.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 19.15, 23.15 «Теплӑ каласу» 12+ 19.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 20.30 «НаоБУМ» 12+ 21.00 Х/ф «РАЗГОВОР» 16+	НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00, 13.10, 16.10 «Мультимир» 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Сделано в Чувашии» 12+ 9.00 «Республика в деталях» 12+ 9.30 «Комфортный город» 12+ 9.30 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 «Основной элемент. Как понять язык животных» 16+ 12.30, 19.30 «Кил ашши» 12+ 13.00, 19.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 13.10, 16.10 «Мультимир» 6+ 13.30 «Бухты баракхы» 6+ 14.00, 20.00 «Республика». Информационная программа 14.10 Д/ф «В мире людей. Горькие брызги» 12+ 15.10 «Хроники будущего. Климатическая катастрофа» 16+ 16.30 Т/с «ОТРАЖЕНИЕ» 16+ 20.30 «Республика в деталях» 20.30 «Правительственная связь» 12+ 21.00 Х/ф «ИЩИТЕ МАМУ!» 16+	НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 7.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Правительственная связь» 12+ 9.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 9.30 «Летопись столиц» 6+ 10.00 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 Д/ф «Основной элемент. Фабрика счастья» 16+ 12.30, 19.30 «Уса каласу» 12+ 13.00, 19.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 13.10 «След в истории» 12+ 13.30 «Бухты баракхы» 6+ 14.00, 20.00 «Республика». Информационная программа 14.10 Д/ф «В мире людей. Звезда по имени Цой!» 12+ 15.10 «Сенсация или провокация. Сверхспособности человека» 16+ 16.10 «Мультимир» 6+ 16.30 Т/с «ОТРАЖЕНИЕ» 16+ 20.30 «Республика в деталях» 20.30 «Один день с профессионалом» 12+ 21.00 Х/ф «СИДЕЛКА» 16+	НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00, 13.10, 16.10 «Мультимир» 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 7.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Правительственная связь» 12+ 9.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 9.30 «Летопись столиц» 6+ 10.00 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 Д/ф «Основной элемент. Фабрика счастья» 16+ 12.30, 19.30 «Уса каласу» 12+ 13.00, 19.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 13.10 «След в истории» 12+ 13.30 «Бухты баракхы» 6+ 14.00, 20.00 «Республика». Информационная программа 14.10 Д/ф «В мире людей. Звезда по имени Цой!» 12+ 15.10 «Сенсация или провокация. Сверхспособности человека» 16+ 16.10 «Мультимир» 6+ 16.30 Т/с «ОТРАЖЕНИЕ» 16+ 20.30 «Республика в деталях» 20.30 «Один день с профессионалом» 12+ 21.00 Х/ф «СИДЕЛКА» 16+	НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00, 13.10, 16.10 «Мультимир» 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 7.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Правительственная связь» 12+ 9.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 9.30 «Летопись столиц» 6+ 10.00 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 Д/ф «Основной элемент. Крутые стволы» 16+ 12.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 13.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 13.10, 16.10 «Мультимир» 6+ 13.30, 20.00 «Бухты баракхы» 6+ 14.00, 20.00 «Республика». Информационная программа 14.10 Д/ф «В мире людей. Маленькие гении» 12+ 15.10 Д/ф «Загадки нашей Земли. Планета с чувствами» 16+ 16.30 «Республика в деталях» 19.00 «Эрне». Хыпарсен тишкерӑвӑ 12+ 21.00 Т/с «СУДЕБНАЯ КОЛОНКА» 16+ 23.00 «Эрне». Хыпарсен тишкерӑвӑ 12+	НТРК 6.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 6.30, 15.00, 23.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 12+ 7.00, 13.10, 16.10 «Мультимир» 7.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 7.30 «Ылтӑн сӑпсерен» 6+ 7.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 8.00, 16.00, 23.00 «Республика». Информационная программа 12+ 8.30 «Правительственная связь» 12+ 9.00 «И в шутку, и всерьез» 6+ 9.30 «Летопись столиц» 6+ 10.00 «Любительница частного сыска. Даша Васильева». Мини-сериал 16+ 12.00 Д/ф «Основной элемент. Крутые стволы» 16+ 12.30 «Сиплӑ те тутлӑ» 16+ 13.00 «Республика». Хыпарсен каларамӑ 13.10, 16.10 «Мультимир» 6+ 13.30, 20.00 «Бухты баракхы» 6+ 14.00, 20.00 «Республика». Информационная программа 14.10 Д/ф «В мире людей. Маленькие гении» 12+ 15.10 Д/ф «Загадки нашей Земли. Планета с чувствами» 16+ 16.30 «Республика в деталях» 19.00 «Эрне». Хыпарсен тишкерӑвӑ 12+ 21.00 Т/с «СУДЕБНАЯ КОЛОНКА» 16+ 23.00 «Эрне». Хыпарсен тишкерӑвӑ 12+	
Наци радиовӑ 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсен (12+) 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+) 6.10-6.40 Ирхи кӑмӑл (12+) 6.30-7.00 Республика сасси 7.00-8.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 8.00-9.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20, 15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрӑ вӑчӑри (12+) 9.20-10.00 Мӑшар сунат (12+) 10.20-11.00 Социальный вопрос 11.20-12.00 Семейные ашши (12+) 12.10-14.00 Чӑрӑрен тухакан сӑмахсем (12+) 14.20-15.00 Есӑне кура - хисепӑ 15.20-16.00 Вӑрентекен сӑмахӑ 15.40-16.00 На страже закона 16.10-17.00 Юрӑ, юрӑ! (хит-парад) (12+) 18.20-19.00 Чӑваш Ен. Сӑлсем тата сынсем (12+) 19.10-20.00 Асӑми юрӑсем 20.10-21.00 Тата мӑн кирлӑ пурӑнра? (12+) 21.20-22.00 Республика сасси	Наци радиовӑ 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсен (12+) 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+) 6.10-6.40 Ирхи кӑмӑл (12+) 6.30-7.00 Республика сасси 7.00-8.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 8.00-9.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20, 15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрӑ вӑчӑри (12+) 9.20-10.00 Социальный вопрос 10.20-11.00 Чӑваш Ен. Сӑлсем тата сынсем (12+) 12.10-14.00 Чӑрӑрен тухакан сӑмахсем (12+) 15.20-16.00 На весах Фемиды 15.40-16.00 На весах Фемиды (16+) 16.10-17.00 Асӑми юрӑсем 17.20-18.00 Шанчӑк (12+) 18.20-19.00 Ялтӑн яла (12+) 19.20-20.00 Сӑр сум (12+) 20.20-21.00 Чун тасалӑх (12+) 21.20-22.00 Республика сасси	Наци радиовӑ 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсен (12+) 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+) 6.10-6.40 Ирхи кӑмӑл (12+) 6.30-7.00 Республика сасси 7.00-8.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 8.00-9.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20, 15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрӑ вӑчӑри (12+) 9.20-10.00 Социальный вопрос 10.20-11.00 Чӑваш Ен. Сӑлсем тата сынсем (12+) 12.10-14.00 Чӑрӑрен тухакан сӑмахсем (12+) 15.20-16.00 На весах Фемиды 15.40-16.00 На весах Фемиды (16+) 16.10-17.00 Асӑми юрӑсем 17.20-18.00 Шанчӑк (12+) 18.20-19.00 Ялтӑн яла (12+) 19.20-20.00 Сӑр сум (12+) 20.20-21.00 Чун тасалӑх (12+) 21.20-22.00 Республика сасси	Наци радиовӑ 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсен (12+) 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+) 6.10-6.40 Ирхи кӑмӑл (12+) 6.30-7.00 Республика сасси 7.00-8.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 8.00-9.00 Ирхи кӑмӑл (12+) 9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20, 15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-2			